

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кафедра журналістики

К. Г. Сірінюк-Долгарьова

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальностей
«Журналістика», «Реклама», «Зв'язки з громадськістю»
денного відділення

*Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 10 від 28 квітня 2015 р.*

Запоріжжя
2015

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кафедра журналістики

К. Г. Сірінюк-Долгарьова

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальностей
«Журналістика», «Реклама», «Зв'язки з громадськістю»
денного відділення

*Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 10 від 28 квітня 2015 р.*

Запоріжжя
2015

УДК: 001.891(075.8)

ББК: Ч215я73

С402

Сіріньок-Долгарьова К. Г.

Методика та організація наукових досліджень : методичні рекомендації для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальностей «Журналістика», «Реклама», «Зв'язки з громадськістю» денного відділення / К. Г. Сіріньок-Долгарьова. – Запоріжжя : ЗНУ, 2015. – 49 с.

У методичних рекомендаціях подано теми до лекційних і практичних занять, плани до них, індивідуальне завдання, пояснення щодо їх виконання, список рекомендованої літератури, приклади контрольних тестів, питання до заліку. Додатки містять ілюстративний матеріал до окремих тем і українсько-англійський глосарій понять і термінів у сфері методики та організації наукових медіадосліджень.

Рецензент

кандидат філологічних наук, доцент П.В. Мірошніченко

Відповідальний за випуск

кандидат педагогічних наук, доцент В.В. Костюк

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ	7
<i>Тема 1.</i> Поняття про науку як систему знань.....	7
<i>Тема 2.</i> Загальна методологія наукової творчості.....	11
<i>Тема 3.</i> Характеристика якісних методів медіадосліджень.....	14
<i>Тема 4.</i> Характеристика кількісних методів медіадосліджень (на прикладі контент-аналізу).....	17
<i>Тема 5.</i> Організація наукового дослідження з журналістикознавства	20
<i>Тема 6.</i> Обробка та оформлення результатів наукового дослідження.....	24
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	27
<i>Тема 1.</i> Методологія наукової творчості в медіа студіях.....	27
<i>Тема 2.</i> Інформаційне забезпечення наукової роботи.....	28
<i>Тема 3.</i> Організація наукового журналістикознавчого дослідження.....	29
<i>Тема 4.</i> Кількісні методи медіадосліджень.....	30
<i>Тема 5.</i> Якісні методи медіадосліджень.....	32
<i>Тема 6.</i> Магістерська дисертація як одна з форм оформлення результатів наукового дослідження.....	33
ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ	35
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	36
ЗРАЗКИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ І ТЕСТІВ	38
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	39
ДОДАТКИ	40
<i>Додаток А.</i> Ілюстративний матеріал до теми «Кількісні методи медіадосліджень».....	40
<i>Додаток Б.</i> Правила оформлення бібліографії в Україні та за кордоном (APA Style bibliography).....	41
<i>Додаток В.</i> Українсько-російський глосарій у сфері методики та організації наукових медіадосліджень	45

ВСТУП

Медіадослідження давно і впевнено стали різновидом наукових студій у всьому світі. Донедавна українська наука називала такі дослідження журналістикознавчими, проте рухаючись у руслі глобальних змін і перетворень у сфері мас-медіа доцільнішим стало використовувати термін медіадослідження, що уособлює в собі теоретичні і практичні наукові розвідки з журналістики, реклами, зв'язків із громадськістю і суміжних дисциплін.

Дослідження преси, телебачення, радіо, інтернету, новітніх медіа (мобільних пристроїв, смартфонів, планшетних комп'ютерів тощо), рекламних продуктів, зв'язків з громадськістю займають одне з провідних напрямків у процесі розвитку медіаіндустрії України і світу. Тому для студентів усіх мас-медійних спеціальностей стає ключовим фактором професійного успіху оволодіння методологією медіадосліджень, а саме: як проводити наукові дослідження за вибраною темою, як проводити якісні і кількісні дослідження, перевіряти висунуті гіпотези, як обробляти отримані дані та використовувати їх при аналізі об'єктів дослідження та процесів у них, як здійснювати комп'ютерні статистичні обрахунки результатів, як оцінювати економічний та інші ефекти від реалізації результатів наукових досліджень та організаційно їх забезпечувати.

В темах дисципліни «Методика та організація наукових досліджень» студентам дається загальне уявлення про методологію наукової творчості, розглядаються методи та способи організації наукових досліджень, вивчення яких буде сприяти розвитку раціонального творчого мислення молодих дослідників та організації їх оптимальної розумової діяльності. Це допоможе набутти необхідного досвіду в організації своєї науково-дослідної роботи, у використанні методів наукового пізнання, застосуванні логічних законів і правил, що дозволить студентам якісно виконувати і презентувати власні дослідження у межах освітнього ступеня магістра.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методичні та організаційні основи проведення наукових досліджень у галузі соціальних комунікацій. Курс сприяє поглибленню знань студентів про зміст і організаційну структуру наукових досліджень, основні наукові категорії і методи, системні зв'язки між ними, специфіку наукових досліджень мас-медіа.

Міждисциплінарні зв'язки курсу простежуються з іншими дисциплінами теоретичної та практичної підготовки студентів, такими як «Вступ до спеціальності», «Основи наукових досліджень», «Історія української журналістики», «Теорія журналістики». Так, наприклад, дисципліна «Історія української журналістики» дає уявлення про еволюційний та спадкоємний характер розвитку ЗМІ, навички історико-типологічного аналізу медійних явищ. Дисципліни «Вступ до спеціальності», «Теорія журналістики» дають студентам початкові знання про основні етапи розвитку ЗМІ, базові методи їх дослідження.

Мета викладання навчальної дисципліни «Методика та організація наукових досліджень» – сприяти студентам у набутті необхідних теоретичних та практичних знань в сфері проведення наукових медіадосліджень.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомити студентів із сучасними концепціями наукової творчості, з основами методології наукового пізнання та методики наукових досліджень;
- сформуванню у студентів об'єктивний підхід до розуміння ролі, місця та значимості методів наукових досліджень;
- сформуванню у студентів вміння організовувати наукове дослідження певної мас-медійної проблеми з використанням усього комплексу традиційних методів наукових досліджень, як загальнофілософських, так і специфічних для галузі соціальних комунікацій.

У процесі освоєння матеріалів курсу студенти повинні:

знати:

- гносеологічні принципи та конкретні методи проведення наукових досліджень;
- специфіку медіа студій порівняно з іншими галузями гуманітарного знання;
- вимоги, що висуваються до наукового дослідження – як до суті, так і до форми подачі матеріалу;

вміти:

- проводити наукові дослідження з проблем мас-медіа;
- правильно організувати і структурувати наукове дослідження;
- вміти оформити результати свого дослідження відповідно до сучасних вимог, що склалися в науковому співтоваристві України та в світі.

В результаті вивчення даної дисципліни студент повинен засвоїти методологію та методику наукових досліджень, їх планування та організацію. На основі отриманих знань студент повинен уміти відбирати та аналізувати необхідну інформацію за темою досліджень, формулювати мету та завдання дослідження, висувати нові наукові ідеї, знаходити власні розв'язання, узагальнювати, систематизувати та теоретично пояснювати наукові факти, оформлювати їх у вигляді магістерської дисертації, результати якої апробувати у формі підготовки наукових звітів, тез, статей, доповідей.

Цей навчально-методичний посібник структуровано так, щоб студент мав можливість ознайомитися із коротким змістом кожної лекції, до яких подано перелік основних понять і термінів, необхідних для засвоєння. Практичні заняття і плани до них супроводжуються рекомендаціями щодо обсягу обов'язкового для вивчення навчального матеріалу, завданнями для самостійного опрацювання, вказівками щодо їх виконання, а також списком запитань для самоперевірки.

Працюючи із виданням, студенти також зможуть потренуватися із виконання прикладів контрольних завдань і тестів, що дасть їм можливість протестувати власні знання і навички, здобуті у ході вивчення дисципліни. Додається перелік запитань до підсумкового заліку.

Особливістю посібника є наявність наочного матеріалу, прикладів і зразків оформлення бібліографічних описів українською і англійською мовами, а також українсько-англійського глосарію медіазнавчих термінів і понять. Двомовний глосарій стане особливо у нагоді при роботі студентів із англійською літературою, що на сьогодні є необхідною умовою оволодіння такою швидкозмінною і динамічною дисципліною, як методика і організація наукових досліджень у сфері мас-медіа.

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Поняття про науку як систему знань

План

1. Сутність наукового пізнання, знання та наукового дослідження.
2. Поняття, цілі та функції науки.
3. Структурні елементи науки, їх характеристика.

Література¹: основна – 3, 5, 6, 9, 10; додаткова – 1, 2, 4, 5.

Основні терміни і поняття²: наука, концепція, теорія, постулат, закон, ідея, термін, поняття, аксіома, твердження.

Короткий зміст лекції:

1. Сутність наукового пізнання, знання та наукового дослідження.

Наукове пізнання – це дослідження, яке характерне своїми особливими цілями, завданнями, методами отримання і перевірки нових знань з метою оволодіти силами природи, пізнати закони розвитку суспільства і поставити їх на службу, впливати на хід історичних подій. Теорія пізнання є вченням про закономірності процесу пізнання навколишнього світу, методи і форми цього процесу, про істину, критерії і умови її доведення. Процес пізнання зводиться від живого спостереження до абстрактного мислення і від нього до практики.

Знання – перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відображення у свідомості людини. Це ідеальне відтворення в мовній формі узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивної реальності світу.

Функціями знання є узагальнення розрізнених уявлень про закономірності природи, суспільства і мислення; збереження в узагальнених уявленнях усього того, що може бути застосовано в практичній діяльності. Основою, рушійною силою пізнання є практика, яка дає науці фактичний матеріал, що потребує теоретичного осмислення. Пізнання виростає з практики, але потім саме спрямовується на практичне оволодіння дійсністю. Від практики до теорії і від теорії до практики, від дії до думки і від думки до дійсності – така загальна закономірність поведінки людини в навколишній дійсності.

Мета наукового дослідження – визначення конкретного об'єкта і всебічне, достовірне вивчення його структури, характеристик, зв'язків на основі наукових принципів і методів пізнання, впровадження у виробництво корисних результатів. Розрізняють дві форми наукових досліджень: фундаментальні та прикладні. *Фундаментальні дослідження* – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

¹ Цифра у переліку джерел до кожної лекції і практичного заняття відповідає порядковому номеру, що це джерело має у списку рекомендованої літератури до всього курсу (див. с. 20).

² Тлумачення основних медіазнавчих термінів і понять подано в українсько-англійському глосарії (див. с. 30).

Прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття та використання знань для практичних цілей. Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату.

Науковий результат – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації.

Кожне наукове дослідження має об'єкт і предмет.

Об'єктом наукового дослідження є певна частина дійсності – досить конкретний предмет чи явище, на яке спрямована наукова діяльність дослідника з метою пізнання його суті, закономірностей розвитку і можливостей використання в практичній діяльності.

Предметом наукового дослідження можуть бути причини виникнення процесу або явища, закономірності його розвитку, різноманітні властивості, якості тощо.

У процесі наукового дослідження виділяють етапи:

1. Виникнення ідеї.
2. Формування понять, тверджень.
3. Висунення гіпотез.
4. Узагальнення наукових чинників.
5. Доведення правильності гіпотез.

Основою розробки кожного наукового дослідження є *методологія*, тобто сукупність методів, способів, прийомів та їх певна послідовність, що прийнята для наукового дослідження.

2. Поняття, цілі та функції науки.

У літературі є ряд тлумачень поняття «наука». Одні з них визначають науку як суму знань, досягнутих людством, інші – як вид людської діяльності, спрямованої на розширення пізнання людиною законів природи і розвитку суспільства. Але найбільш загальним визначенням можна вважати таке: наука – сфера людської діяльності, функції якої – розробка і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність. Безпосередня мета науки – опис, пояснення і передбачення процесів, явищ дійсності, які є предметом її вивчення, на основі відкриття наукою законів невичерпним об'єктом пізнання, потребами практики і розвитку самої науки.

Науку можна розглядати в різних вимірах:

- як специфічну форму суспільної свідомості, основу якої складає система знань;
- як процес пізнання закономірностей об'єктивного світу;
- як певний вид суспільного поділу праці;
- як важливий чинник суспільного розвитку і як процес виробництва нових знань і їх використання.

Основним змістом науки є: теорія як система знань, яка виступає у формі суспільної свідомості і досягнень інтелекту людини; суспільна роль у практичному використанні рекомендацій у виробництві як основи розвитку суспільства.

Наука в сучасних умовах виконує ряд конкретних *функцій*:

- пізнавальну – задоволення потреб людей у пізнанні законів природи, суспільства і мислення;
- культурно-виховну – розвиток культури, гуманізація виховання і формування інтелекту людини;
- практично-діючу – удосконалення виробництва і системи суспільних відносин.

Сукупність окремих, конкретних функцій науки формують *основу її функцію* – розвиток системи знань, які сприяють створенню раціональних суспільних відносин і використанню продуктивних сил в інтересах усіх членів суспільства. Наукове пояснення явищ природи і суспільства зафіксоване людиною і отримання нових знань, використання їх у практичному освоєнні світу і є предметом науки: пов'язані між собою форми розвитку матерії або особливості їх відображення у свідомості людини. Наука передбачає створення єдиної, логічно чіткої системи знань про той чи інший бік навколишнього світу, зведений в одну систему.

Перед наукою ставляться такі завдання:

- збір і узагальнення фактів (констатація);
- пояснення зовнішніх взаємозв'язків явищ (інтерпретація);
- пояснення суті фізичних явищ, їх внутрішніх взаємозв'язків і протиріч (побудови моделей);
- прогнозування процесів і явищ;
- встановлення можливих форм і напрямів практичного використання отриманих знань.

3. Структурні елементи науки та їх характеристика.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки. Вона ґрунтується на вже існуючих знаннях, але виявляє непомічені закономірності. Наука виділяє два види ідей: конструктивні і деструктивні, тобто ті, що мають чи не мають значущості для науки і практики. Свою матеріалізацію ідея знаходить у гіпотезі.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Гіпотеза є складовою теорії, як вихідний момент пошуку істини, яка допомагає економити час, цілеспрямовано зібрати і згрупувати факти. Гіпотеза (як і ідея) має ймовірний характер і проходить у своєму розвитку три стадії: накопичення фактичного матеріалу і висунення на його основі припущень; формування гіпотези і обґрунтування на основі припущення прийнятної теорії; перевірка отриманих результатів на практиці і на її основі уточнення гіпотези.

Закон виражає певний внутрішній суттєвий зв'язок явищ, процесів і особливостей матеріальних об'єктів. Наукові закони відображають стійкі, повторювані об'єктивні внутрішні зв'язки в природі, суспільстві і мисленні. Закони виражаються в формі певного співвідношення понять і категорій. Наукові закони існують об'єктивно, незалежно від свідомості людей, як відбиття необхідних, суттєвих, внутрішніх відносин між властивостями речей

або явищ, або різноманітними тенденціями їх розвитку. Вони не створюються людьми, а тільки відкриваються, формулюються таким чином, щоб відбивати реалії об'єктивного світу і бути точним їх відображенням. Закон, відкритий шляхом догадок, повинен бути логічно доведеним, і тільки тоді він визнається наукою. Для доведення закону наука використовує судження, що вже визнані істинами і з яких логічно випливає доведене судження.

Наука – це сукупність теорій. *Теорія* – система узагальнених знань, пояснення тих чи інших сторін дійсності. Теорія є духовним, розумовим відображенням і відтворенням об'єктивної реальної дійсності. Вона виникла в результаті узагальнення пізнавальної діяльності і практики. Практика і її результати в узагальненому вигляді є невід'ємною складовою кожної теорії. До нової теорії висуваються такі вимоги: адекватність наукової теорії об'єкта, що описується; можливість замінювати експериментальні дослідження теоретичними; повнота опису певного явища дійсності; можливість пояснення взаємозв'язків між різними компонентами в межах даної теорії; внутрішня несуперечливість теорії та відповідність її дослідним даним.

Структуру теорії формують наукові концепції, принципи, аксіоми, положення, факти.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю. Факти систематизують і узагальнюють за допомогою простих абстракцій – понять, які і є важливими структурними елементами науки.

Найбільш поширені поняття називають *категоріями*. Це найбільш загальні абстракції.

Важливе місце в науці займають *принципи* – вихідні положення, правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду. Принципи можуть виступати у формі постулатів – ствердження попередніх доказів деяких наукових теорій, які приймаються в ній як вихідні і стають основою для теоретичних узагальнень.

Поняття – це думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки. Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів – термінів.

Сукупність основних понять називають *понятійним апаратом науки*.

Науку як систему в цілому умовно поділяють на *природничі* та *соціально-філософські (гуманітарні)* науки. Перші вивчають закони і явища навколишнього світу і включають: фізику, хімію, біологію, математику. Другі – закономірності розвитку суспільства, до яких належать – історія, політологія, філософія, економічна теорія, основи менеджменту, а також медіа студії. В Україні медіадослідження відносяться до науки про *соціальні комунікації*. За класифікацією наук Вищої атестаційної комісії (ВАК) та Міністерства освіти і науки України галузь соціальних комунікацій має шифр 27 та включає сім спеціальностей, серед яких: теорія та історія соціальних комунікацій, теорія та історія журналістики, прикладні соціально-комунікаційні технології, соціальна інформатика, теорія та історія видавничої справи і редагування та інші.

Тема 2. Загальна методологія наукової творчості

План

1. Поняття методології, методу та методики наукових досліджень.
2. Загальнонаукова методологія досліджень.
3. Конкретно наукова методологія медіадосліджень.

Література: основна – 3, 4, 5, 6, 8, 9; додаткова – 1, 3.

Основні терміни і поняття: *метод, методика, методологія, метод, загальнонаукові методи, конкретно наукові методи, аналіз, синтез, індукція, дедуція, моделювання.*

Короткий зміст лекції:

1. Поняття методології і методики наукових досліджень.

Термін «методологія» (лат. *logos* – наука, знання, метод – шлях, напрямок пізнання) означає вчення про методи пізнання. Але у науковій літературі зустрічаються різні тлумачення поняття «методологія». Найбільш розповсюдженні серед них філософські тлумачення, де методологія розглядається як філософське вчення про методи пізнання та практику, або перетворення дійсності. Методологія покликана виконати дві основні функції:

- отримання нового знання та подання цього знання у вигляді понять, критеріїв, законів, теорій, гіпотез;
- організація використання нових знань у практичній діяльності.

Методологічна робота не обмежується аналізом пізнання, вона розглядає схеми діяльності, які створюють фахівці з метою поновлення та відтворення соціального буття.

Поняття «методологія» та поняття «метод», у деяких наукових школах вважають ідентичними, хоча вітчизняна наука чітко розмежує ці поняття. «*Метод* (грец. – шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розвитку об'єкта». Метод – це клітинка наукового дослідження. Від того, усвідомив науковець метод дослідження чи ні, зумів підібрати необхідні методи – залежить кінцевий результат дослідної роботи.

Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми вимагає певної методики дослідження. *Методика* – це вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів. Методика є системною сукупністю прийомів дослідження, це система правил використання методів, прийомів і техніки дослідження. Якщо ця сукупність строго послідовна від початку дослідження і до отримання результатів, то це називається алгоритмом.

Вибір конкретних методів дослідження диктується характером матеріалу, умовами і метою конкретного дослідження. Методи – це впорядкована система, в якій визначається їх місце відповідно до конкретного етапу дослідження, використання технічних прийомів і проведення операцій з теоретичним і практичним матеріалом у визначеній послідовності

Сучасна система наукових методів різноманітна. Усі методи, в залежності від того, у вузькій чи більш широкій науковій сфері їх можна застосувати, поділяються на три основні групи: *загальнофілософські, загальнонаукові та конкретно наукові методи*. Але незважаючи на належність до тієї чи іншої групи, у процесі дослідження методи взаємодіють доповнюючи один одного, спрямовуючись на отримання нових знань.

2. Загальнонаукова методологія досліджень.

Загальнонаукова методологія використовується більшістю наук, але на відміну від філософської методології, не на всіх етапах пізнавального процесу, а тільки на конкретно визначених для розкриття певних сторін чи властивостей предмета. Загальнонаукова методологія ґрунтується на теоретичних концепціях і має у своєму розпорядженні методи пізнання. Отже, розглянемо загальнонаукові методи пізнання, які найбільш часто застосовуються у практиці наукових досліджень.

Аналіз (грец. analysis – розкладення) – метод дослідження, сутність якого полягає у тому, що предмет дослідження розчленовується на складові частини і кожна із цих частин досліджується окремо.

Метод теоретичного аналізу в дослідженнях із соціальних комунікацій дає можливість розглядати явища та процеси діяльності у різноманітних співвідношеннях, виділяти найбільш суттєві ознаки, властивості, зв'язки. Завдяки теоретичному аналізу з'являється можливість завдяки мисленню, пам'яті, уявленню, охопити одночасно велику кількість фактів, виявляючи можливі зв'язки.

Синтез (грец. synthesis – з'єднання) – цей метод дослідження є протилежним до аналізу і він дозволяє здійснювати об'єднання елементів (частин) об'єкта, який був розчленований у процесі аналізу, встановлюючи зв'язки між частинами і даючи можливість пізнати об'єкт дослідження як єдине ціле. Методи аналізу та синтезу взаємопов'язані. У наукових дослідженнях їх використовують, як правило, одночасно. Адже після виконання аналітичної роботи, виникає потреба у синтезі, інтеграції результатів аналізу, створенні загальної системи. Саме, використовуючи метод синтезу, ми маємо можливість відтворити предмет дослідження як систему зв'язків, взаємодій з акцентуванням уваги на найбільш суттєві компоненти.

Індукція (лат. inductio – наведення) – це метод пізнання, за яким із приватних фактів та явищ виводяться загальні принципи та закономірності, тобто при використанні цього методу логіка мислення розвивається від конкретного до загального. Метод індукції особливо ефективно використовується у тих дослідженнях, в основу яких покладено дослід, експеримент і спостереження, що надають можливість збору емпіричних фактів. Вивчаючи ці факти, дослідник встановлює явища, які мають повторювальний характер і на цій підставі вибудовує індуктивний умовивід.

Дедукція (лат. deductio – виведення) – це метод пізнання, за допомогою якого приватні положення виводяться із загальних, тобто це метод переходу від загальних уявлень до приватних. Дедукція відрізняється від індукції

прямопротележним рухом думки. Метод дедукції ґрунтується на загальному судженні.

Аналогія (грец. *analodgia* – відповідність) – це метод наукового пізнання, за допомогою якого досягаються знання про одні предмети чи явища на підставі їх схожості з іншими. Умовивід із аналогії – це коли знання про певний об'єкт переносяться на інший менш досліджений предмет, але схожий з першим за суттєвими властивостями та якостями. Завдяки наочності, яка властива методу аналогії і дає можливість порівняти й вималювати в уяві подібні якості, властивості досліджуваного об'єкту, цей метод отримав широке застосування у науці.

Моделювання (лат. *modulus* – міра, взірець) – це метод наукового пізнання, який полягає у заміні об'єкта, що вивчається, його моделлю, за якою визначають, або уточнюють характеристики оригіналу. Обов'язковою умовою до моделі є те, що вона має містити суттєві риси реального об'єкта. Моделювання активно використовується як у теоретичному (розумові, логічні, уявні, математичні моделі), так і в емпіричному (фізичні, речові, діючі моделі) дослідженні. Моделювання вважається досить ефективним засобом прогнозування впливу зовнішніх факторів на явище, що вивчається, та прийняття конкретних рішень. Модель має конструюватися дослідником таким чином, щоб операції відображали основні характеристики об'єкта дослідження (основні елементи структури, їх взаємозв'язок, функціональні параметри та ін.), важливі для вирішення мети дослідження. Безумовно, ми не маємо права говорити про повну адекватність моделі об'єкта, що вивчається, ця адекватність буде відносною і стосуватиметься в основному мети, поставленої дослідником. Модель конструюється на основі попереднього вивчення об'єкта і виділення його істотних характеристик, теоретичного аналізу основних параметрів та зіставлення отриманих результатів з характеристиками реального об'єкта. Якщо результати теоретичного аналізу основних параметрів не співпадають з характеристиками реального об'єкта, то відбувається корегування моделі.

3. Конкретно наукова методологія медіадосліджень.

Вирішуючи конкретні завдання, кожна наука використовує спеціальні методи дослідження, які ґрунтуються на загальнонаукових. Конкретно наукова методологія виконує синтетичну функцію всередині конкретних наук за умов їх взаємодії. Особливо важливе значення означена взаємодія набуває тоді, коли розмова йде про дослідження на міждисциплінарному рівні, зокрема, у галузі соціальних комунікацій, яка утворилася на базі соціології, політології, психології та лінгвістики, а отже, використовує методи і засоби означених галузей.

Соціальні комунікації вивчають питання взаємодії аудиторії і засобів масової комунікації, маніпулятивних технологій у них, які активно розробляють соціологія і політологія, тому в цьому напрямі використовуються соціологічні теорії, які пов'язані зі становленням та функціонуванням соціальних процесів і груп, а також взаємовідносинами між ними, використовуються методи соціологічних досліджень у процесі вивчення ставлення глядачів, слухачів, читачів до різних питань.

Медіа студії активно застосовують методи психологічного дослідження, щоб більш точно зрозуміти медіа ефекти, особливості психологічних процесів, які відбуваються зі споживачами медіа контенту.

Вивчення мас-медійних повідомлень, їх власне лінгвістичної і пара- і екстралінгвістичної структури, стилістичних і граматичних особливостей вимагає компетенції дослідників у сфері філології, а отже, потребує використання лінгвістичних методів дослідження. Таким чином, соціальні комунікації є інтегрованим напрямом наукового дослідження, який спирається на методичну базу таких дисциплін, як соціологія, політологія, психологія та лінгвістика.

Безумовно, медіадослідження переважно мають прикладне спрямування. Як система наукових знань, соціальні комунікації складаються з двох взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових: теоретико-методологічної та прикладної. Теоретико-методологічна частина складає підґрунтя для пізнавальної діяльності і включає в себе теорії, закони, категоріальний апарат та ін. Прикладна частина зосереджена на безпосередньому застосуванні теоретичних знань у щоденній мас-медійній діяльності, спрямованій на конкретну аудиторію.

Конкретно наукові методи медіадосліджень поділяються на кількісні і якісні, детальному розглядові яких будуть присвячені наступні лекції.

Тема 3. Характеристика якісних методів медіадосліджень

План

1. Цілі і філософія якісних і кількісних медіадосліджень, їх переваги та недоліки.

2. Фреймінг як приклад якісного методу медіадосліджень.

а. Суть і поняття фреймінгу.

б. Методика проведення фреймового аналізу.

Література: основна – 1, 5 6, 8, 10; додаткова – 1, 3, 6, 8.

Основні терміни і поняття: якісні методи досліджень, кількісно-якісні методи, аналіз, методика, вибірка, фреймінг.

Короткий зміст лекції:

1. Цілі і філософія якісних і кількісних медіадосліджень, їх переваги та недоліки.

Три основні відмінності між якісною та кількісною методологіями:

1) Різна філософія реальності: для кількісного дослідника реальність об'єктивна, для якісного – не існує єдиної реальності, кожен дослідник створює свою власну реальність. Кількісний дослідник вірить, що реальність можна поділити на частинки, тоді як якісний вивчає процес цілком, вважаючи, що він не може бути поділений.

2) Різний погляд на особистість: кількісний дослідник вважає, що всі люди подібні і тому шукає категорії, щоб узагальнити їх поведінку чи почуття. Якісний дослідник вірить у те, що всі люди унікальні.

3) Кількісні дослідники намагаються створити загальні закони поведінки та пояснити різні явища в різних сферах (ширина). Якісний дослідник намагається дати унікальне пояснення окремої ситуації чи особи (глибина).

Роль дослідника: кількісний дослідник прагне об'єктивності, відокремлений від даних; якісний натомість є невід'ємною частиною даних, без його участі вони не існують. *Форма дослідження:* у кількісному дослідженні вона визначається заздалегідь; у якісному обирається під час дослідження і може змінюватися. *Умови:* кількісний дослідник проводить дослідження у контрольованих умовах; якісний – у природніх. *Інструменти вимірювання:* у кількісному дослідженні вони існують окремо від дослідника; у якісному – сам дослідник є інструментом. *Побудова теорії:* кількісний дослідник використовує дослідження, щоб випробувати, підтримати або спростувати теорію; якісний створює або розвиває теорію як частину дослідницького процесу.

Сьогодні дослідники дуже часто комбінують якісні та кількісні методи. Хоча якісні методи є ідеальними для збирання та аналізу даних, їх основна вада – це малі вибірки, які можуть призвести до помилкових рішень та виключають зовнішню *валідність дослідження* (тобто, його результати не можуть бути поширені на всю генеральну сукупність).

Кількісні методи: опитування, експеримент, лонгітюдні дослідження, контент-аналіз та ін. *Якісні методи:* фреймінг, глибинне інтерв'ю, критичний дискурс-аналіз, включене спостереження, фокус-групи та ін.

2. Фреймінг як приклад якісного методу медіадосліджень.

2а. Суть і поняття фреймінгу.

Фреймовий аналіз („рамковий аналіз”) є порівняно молодим методом у соціальних комунікаціях. Більшість західних дослідників сходяться на думці, що одним із найкращих є пояснення Роберта Ентмана, згідно з яким англійське дієслово-термін „to frame” у цьому випадку означає „вибирати певні аспекти реальності та робити їх більш помітними у тексті, популяризуючи таким чином певне визначення проблеми, інтерпретацію її причин, моральну оцінку та можливе її розв'язання”. Схожою до теорії фреймінгу є теорія порядку денного (agenda setting), проте різниця між ними є. Остання передбачає, що мас-медіа висвітлюють одні та ігнорують інші події, тоді як *фреймінг має на увазі, що засоби масової інформації, висвітлюючи певну подію, ігнорують деякі її сторони, у той же самий час наголошуючи на інших.*

На фреймовому аналізі варто зупинитися й розглянути цей метод детальніше, оскільки саме він дозволяє виявити маніпулювання громадською думкою. Такі дослідження є досить важкими, оскільки виявити фреймінг складніше за нав'язування порядку денного. Витоки цієї методології знаходимо на початку 1970-х років, і її піонером був Гофман, який вважав, що коли індивідуум упізнає певну подію, його реакція на неї скоріш за все буде обмежена рамками або схемами інтерпретації, які він називав „первинними рамками” (primary frameworks).

Усі первинні рамки тієї чи іншої соціальної групи є центральним елементом її культури. Наприкінці 1970-х Такман розвинула ідеї Гофмана: „Фрейми (frames) перетворюють незрозумілий хепенінг або аморфну бесіду на

очевидну подію... Новинні фрейми (news frame) водночас організовують щоденну реальність і є її частиною і упакуванням”.

У 1980-х „фрейми” вже сприймалися як „медіа-пакування, центральною, організаційною ідеєю яких є розуміння відповідних подій”. Такі „пакування” мали успіх у медіа-дискурсі завдяки комбінації культурного резонансу, дій автора та відповідності до норм і практики засобів масової інформації. У 1990-х фреймовий аналіз дістав потужний поштовх у розвитку завдяки Ентману, який прояснив його термінологію та процедури. Зокрема, він визначив „фрейми” як „схеми обробки інформації, які мають місце в особливостях новинного тексту і які підсилюють специфічне сприйняття та розуміння подій. *Новинні фрейми* творяться з та втілюються у ключових словах, метафорах, концепціях, символах та візуальних образах, які підкреслюються у тексті новин”. Ці компоненти „фреймів” часто збігаються з усталеним у суспільстві дискурсом і формують такий спосіб мислення про певну подію, який вже знайомий аудиторії з попереднього досвіду.

Щоби зрозуміти, як працюють „фрейми”, треба пояснити ще такі концепції, як „видимість”, „форматування” та „важливість” (salience, sizing and importance). „Фрейми” висвітлюють певну інформацію про об’єкти повідомлення, надаючи їм таким чином „видимості”, тобто роблячи їх більш помітними, зрозумілими й такими, що запам’ятовується. Більш „видимою” інформацію можна зробити, помістивши її на початку чи в кінці тексту, а також часто повторюючи її або асоціюючи з культурно подібними символами. „Форматування” є суттю фреймінгу – це перебільшення або применшення елементів зображуваної реальності для більшої чи меншої „видимості”. Окрім слів та образів, використаних для зображення реальності, велике значення має також „важливість” – те, наскільки багато інформації про подію і на якому місці (на першій чи передостанній шпальті) подає засіб масової інформації.

Отже, фреймовий аналіз є таким типом нарративного (мовного) аналізу, у якому дослідник вивчає текст, щоб ідентифікувати „фрейми” та виявити риторику (преференції) журналіста чи медіа-організації. В ідеалі, такий аналіз визначає, як „фрейми” впроваджуються в новини політичними акторами, як журналісти їх використовують у написанні текстів і як аудиторія інтерпретує їх.

2б. Методика проведення фреймового аналізу.

Методика фреймового аналізу включає два типи джерел (або інструментів) – логічні інструменти (reasoning devices) та інструменти фреймінгу (framing devices). Перші пояснюють подію, а другі її характеризують. Отже, логічні інструменти надають пояснення або причину основної позиції: це так зване „коріння події” (інтерпретація причин події), її наслідки та принципівість. *Інструменти фреймінгу включають*: джерела (всі особи, які були процитовані у тексті); ключові слова (ті, що з’являються у заголовку, а потім повторюються у тексті; слова, що мають велику „видимість” через їхнє розміщення у тексті або культурний резонанс із аудиторією); метафори; підстава (особа чи група осіб, які ідентифікуються як причина проблеми або її вирішення). Аналізуючи текст, дослідник вичитує кожен історію, яка потрапила до його вибірки, намагаючись визначити специфічні

інструменти фреймінгу.

Процедура фреймінг-аналізу:

- Визначення дослідницького питання.
- Вибірка.
- Перше прочитання – порівняння текстів.
- Друге (і наступні) прочитання – кодування за допомоги протоколу, пошук інструментів фреймінгу у текстах.
- Перегляд кодових листків та написання резюме по кожній з тем.
- Порівняння резюме та написання кінцевого звіту.
- Презентація результатів дослідження.

Валкенбург визначила щонайменше *чотири типи „фреймів”, які використовують у новинах:*

- підкреслення конфлікту між особами або групами осіб (так звана „конфліктна рамка”, яка концептуально пов’язана зі стратегічним висвітленням подій, що акцентує передусім на перемозі чи програвші);
- фокусування на особі як приклад наголошування на емоціях (так звана „рамка зосередження на інтересі до людини”);
- підкреслення відповідальності певної організації чи особи за певну подію чи проблему, їх схвалення або звинувачення („рамка відповідальності”);
- фокусування на економічних наслідках події.

Тема 4. Характеристика кількісних методів медіадосліджень (на прикладі контент-аналізу)

План

1. Визначення контент-аналізу. Його застосування у медіадослідженнях.
2. Методика контент-аналізу.
3. Процедура проведення контент-аналізу.

Література: основна – 1, 5 6, 8, 10; додаткова – 1, 3, 7.

Основні терміни і поняття: кількісні медіадослідження, контент-аналіз, категорія, інтерсуб’єктна надійність дослідження.

Короткий зміст лекції:

1. Визначення контент-аналізу, застосування у медіадослідженнях.

Контент-аналіз визначається як метод вивчення і аналізу комунікації у систематичний, об’єктивний і кількісний спосіб задля виміру змінних дослідження. Контент-аналіз відносять до методів кількісних досліджень, тобто таких, що обґрунтовують отримані висновки на основі формалізованих (у тому числі статистичних) числових обчислень даних.

Винахідниками та лідерами контент-аналізу небезпідставно вважають американців, проте насправді вперше контент-аналіз було застосовано у 1640 році у Швеції. На американському континенті формалізований аналіз тексту вперше застосував Дж. Спід 1893 року. Новітня ж історія контент-аналізу бере свій початок у роки Другої світової війни, коли розвідка союзників

відстежувала число та тип популярних пісень, які пускали в ефір європейські радіостанції. Тоді ж, у 1940-х, контент-аналіз також застосовувався для вивчення пропаганди.

Популярність контент-аналізу ґрунтується на тому, що цей метод дозволяє виміряти людську поведінку (якщо вважати, що вербальна поведінка є її формою). На відміну від опитувань контент-аналіз вимірює не те, що люди говорять, що зробили чи зробилять, а те що вони справді зробили.

Використовується для:

- визначення і виміру кількості часу і простору, відведеного на висвітлення різних видів новин, іншого виду інформації в мас-медіа,
- визначення кількості і типів реклами; частоти появи і згадувань певних персонажів у мас-медійних повідомленнях,
- визначення позитивності, негативності чи нейтральності новин,
- означення репрезентації чоловіків/жінок у медіа та багато іншого.

Найпоширенішими є такі визначення контент-аналізу:

1. Метод вивчення і аналізу комунікації у систематичний, об'єктивний і кількісний спосіб задля виміру змінних дослідження;

2. Якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів.

Мета контент-аналізу:

- опис контенту комунікації (текстової, візуальної),
- порівняння медіа контенту з «реальним світом»,
- оцінка зображення певних груп суспільства,
- тестування характеристик повідомлення (статистичні процедури),
- розуміння контенту (відправна точка для дослідження медіа ефектів),
- отримання точних результатів через кількісне обчислення даних.

Конкретні одиниці аналізу дають змогу повторити дослідження через певний проміжок часу (здійснити реплікацію), що свідчить про високу надійність методу.

Контент-аналіз застосовується для:

1) визначення трендів роботи мас-медіа протягом певного часу; приклад: аналіз змін у зображенні жінок у рекламі протягом 2006-2012 рр.

2) тестування гіпотез щодо змін у мас-медійних повідомленнях; приклад: як новинні повідомлення залежать від джерел інформації, які теми популярні в медіа, як зображуються політики, соціальні проблеми, ін.

3) вивчення технологій нових медіа і новин у них тощо; приклад: вивчення контенту новин, реклами, блогів, веб-сторінок і т.п.

Обмеження використання методу полягає у тому, що різні дослідники можуть використовувати різні визначення, щоб виміряти те чи інше поняття. Це є складний і трудомісткий метод щодо часу, зусиль і коштів. Контент-аналіз сам по собі не може бути використаний для формулювання тверджень про медіа ефекти на аудиторію.

2. Методика контент-аналізу.

План і методика контент-аналізу.

1. Формулювання питань дослідження і гіпотез.
2. Формування вибірки із генеральної сукупності (газети, телебачення, радіо, веб-сайти тощо).
3. Визначення категорій дослідження (повинні мати вичерпне визначення і виключати взаємозаміщення іншими категоріями), одиниць аналізу і одиниць виміру (стаття, слово, хвилина тощо).
4. Підготовка кодувальної інструкції / листка: категорії, дати їм операційні визначення.
5. Тренування кодувальників, проведення пілотного аналізу.
6. Кодування контенту відповідно до визначених категорій.
7. Аналіз зібраних даних (із застосуванням статистичних процедур).
8. Формулювання висновків.

3. Процедура проведення контент-аналізу.

Крок 1: гіпотези і питання дослідження.

Як приклад, розглянемо таке дослідження: порівняльний аналіз висвітлення національних і міжнародних новин у газетах «Факты» і «День». Можна визначити такі питання дослідження:

- 1) Яке висвітлення мають різні типи новин у двох щоденних газетах України?
- 2) Яким є місце розміщення різних типів новин на шпальтах обраних видань?

Крок 2: вибірка.

Визначення генеральної сукупності і хронологічних рамок. Наприклад, газети «День» і «Факты» з 1 квітня по 31 травня. Всього 61 номер.

Визначення вибірки. Зазвичай, використовується систематична випадкова вибірка як найрепрезентативніша, оскільки у такому випадку будь-який (а не конкретний) номер газети має рівний шанс бути проаналізованим. Наприклад, із 61 номера буде опрацьовано кожен третій – тобто 20 номерів.

Крок 3: одиниці аналізу і обрахунок (квантифікація).

Одиницями аналізу можуть бути: окрема стаття, слово чи символ, тема чи реклама у пресі; персонажі, їх дії, ціла програма у аудіовізуальних медіа.

Система обрахунку одиниць аналізу може бути така: у пресі – простір видання у см. чи кв.см., колонках чи полосах (наприклад: стаття 20 см на 15 см=300 кв.см.), на ТБ/радіо – час у секундах чи хвилинах, порядок сюжету у програмі (наприклад, політичні сюжети у новинах=180с.=3хв.).

Крок 4: категоризація.

Система категорій використовується для класифікації контенту у підгрупи (наприклад, типи новин). Операційне визначення категорій передбачає, що категорії мають бути *взаємно виключними* (одиниця аналізу може бути віднесена до однієї лише категорії) та *вичерпними* (кожна одиниця аналізу обов'язково має бути віднесена в одну з визначених категорій).

Операційні дефініції допомагають розуміти терміни і поняття дослідження і зорієнтовують кодувальників.

Крок 5: тренування кодувальників.

Кодування – це процес віднесення одиниць аналізу до категорій через надання їм числових кодів. Інструкція з кодування містить детальні критерії, за якими кодувальники мають відносити одиниці до категорій. Кодувальний лист містить таблицю для розміщення закодованих одиниць аналізу до певних категорій (див. Додаток А). Надійність кодування визначається наявністю мінімум двох-трьох незалежних тренуваних кодувальників.

Крок 6: кодування.

Для визначення надійності проводиться пілотне кодування. Головним є розуміння кодувальниками інструктажу і змісту категорій та одиниці аналізу.

Надійність кодування – *інтерсуб'єктне узгодження* – рівень згоди незалежних кодувальників щодо того самого контенту при використанні однієї інструкції кодування. Тест на надійність обчислює коефіцієнт надійності (використовуються різні методики). Прийнятним є узгодження у 85-90%.

Кроки 7, 8: інтерпретація і висновки.

Базові статистичні процедури обов'язково мають проводитись для порівняння кількісних даних дослідження (вірогідність похибки, стандартне відхилення, середнє значення даних і т.п.). Інференційна статистика застосовується для аналізу і тестування достовірності гіпотез (статистичної значущості). Нині в світі зазвичай використовується комп'ютерна обробка даних за допомогою програми для статистичних обрахунків SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Можливим, але дуже застарілим і недостатнім, є метод ручного обрахунку простої частотності і процентних співвідношень.

Тема 5. Організація наукового дослідження з журналістикознавства

План

1. Вибір теми, дослідження:
 - a. Наукова ідея.
 - b. Актуальність теми.
 - c. Рівні новизни теми.

2. Планування етапів дослідження.

Література: основна – 1, 5, 8, 10; додаткова – 1, 3, 6, 7, 8.

Основні терміни і поняття до заняття: наукова ідея, тема дослідження, гіпотеза, змінні.

Короткий зміст лекції:

1. Вибір теми дослідження.

Вибір теми дослідження – це один з найвідповідальніших етапів наукової діяльності дослідника, від правильності виконання якого значною мірою залежить успішне виконання науково-дослідної роботи.

В загальному випадку розрізняють три різновиди тем:

- теми як результат розвитку проблем, над якими працює дослідник;

- ініціативні теми;
- замовлені теми.

Найкраще вибрати теми першої групи. Ініціативні теми зазвичай виникають унаслідок або доброї наукової підготовки, або ж обмеженої кваліфікації та наукового кругозору дослідника. Тому при виборі ініціативної теми важливо реально оцінити ситуацію, щоб не поставити під загрозу успішне виконання наукових досліджень. Замовлені теми найчастіше пов'язані з основними планами науково-дослідних робіт у галузі, установі, науковому колективі.

При обранні теми основними критеріями повинні бути:

- актуальність, новизна і перспективність;
- наявність теоретичної бази;
- можливість виконання теми у даній установі;
- зв'язок її з конкретними планами і довгостроковими програмами;
- можливість отримання від впровадження результатів дослідження технічного, економічного і соціального ефекту.

Обґрунтування актуальності теми – це початковий етап будь-якого дослідження. Вміння дослідника обрати тему, правильно її розуміти й оцінювати з точки зору своєчасності та соціальної значущості характеризують його наукову зрілість і професійність. При обґрунтуванні актуальності дається відповідь на питання: «Якій галузі виробництва чи знань і для чого необхідні запропоновані наукові результати?». Для цього потрібно чітко сформулювати сутність проблеми, з чого випливає актуальність теми. Проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка потребує свого рішення. Вона виникає тоді, коли старе знання вже виявило свою неспроможність, а нове ще не набуло розвиненої форми. Тому саме вибір проблеми великою мірою визначає як стратегію дослідження взагалі, так і напрямок наукового пошуку, зокрема. Сформулювати проблему – означає показати вміння відокремити головне від другорядного, виявити те, що вже відомо і що досі невідомо науці з предмета дослідження. Тобто, обґрунтування актуальності та доцільності роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва робиться шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми.

Новизна ідеї (а отже, і теми) – це ознака, яка характеризує отримані результати і загалом проведення досліджень поняттям «вперше». Це поняття означає в науці брак (або обмеженість) подібних результатів до їх публікації. Для багатьох галузей науки новизна виявляється у наявності вперше сформульованих і змістовно обґрунтованих теоретичних положень, розроблених принципів, методів та рекомендацій. Новими можуть бути ті положення досліджень, котрі сприяють подальшому розвитку науки або окремих її напрямків.

За місцем отриманих знань серед відомих наукових даних виділяють три рівні новизни:

- перетворення відомих даних, докорінна їх зміна (характеризуються принципово новими в даній галузі знаннями, які не просто доповнюють відомі положення, а являють собою щось самостійне);

- розширення, доповнення відомих даних (новий результат розширює відомі теоретичні або практичні положення, додає до них нові елементи, доповнює знання в даній галузі без зміни їх сутності);

- уточнення, конкретизація відомих даних, поширення відомих результатів на новий клас об'єктів, систем (новий результат уточнює відоме, конкретизує окремі положення, що стосуються поодиноких випадків, а відомі методи чи способи можуть бути розвинені й поширені на новий клас об'єктів, систем, явищ).

Практична значущість обраної теми залежить від характеру конкретного наукового дослідження. Вона може полягати у наявності актів про впровадження результатів дослідження на практиці; використанні наукових результатів у навчальному процесі закладів освіти; участі в розробленні державних і регіональних програм розвитку певної галузі господарства; використанні результатів для підготовки нових нормативних і методичних документів.

2.Планування наукових досліджень.

Наукові дослідження проводяться у відповідності до складеного плану. Впродовж усього часу виконання науково-дослідної роботи можуть бути складені плани кількох видів.

Наукова робота починається з розроблення теми, тобто задуму наукового дослідження. На цьому етапі складається попередній робочий план, який тільки в головних рисах дає характеристику об'єкта досліджень і надалі він безумовно буде уточнюватись. Важливим тут є те, що основне завдання, яке стоїть перед роботою загалом, повинно змінюватись якомога менше. Робочий план має довільну форму, найчастіше – це *план-рубрикатор*, що складається з переліку рубрик, пов'язаних внутрішньою логікою дослідження даної теми. Такий план використовується на перших етапах роботи, щоб в різних варіантах окреслити ті завдання, вирішення яких може сприяти досягненню поставленої мети.

На пізніших стадіях роботи складається *план-проспект*, тобто реферативне викладення розміщених у логічному порядку питань, за якими надалі буде систематизовано увесь напрацьований матеріал. З урахуванням специфіки творчого процесу спочатку до плану дослідження вноситься все, що можна передбачити. Систематичне включення дедалі нових і нових даних дозволяє довести такий план до заключної структурно-фактологічної схеми наукового дослідження.

При такому плануванні науково-дослідної роботи відбувається усвідомлення черговості та логічної послідовності виконання запланованих досліджень. Організаційна черговість завдання передбачає його виконання в залежності від певних умов та наявних можливостей. Логічна послідовність диктує розкриття сутності завдання, при цьому важливо в будь-якій роботі знаходити головне, вирішальне, те, на чому необхідно зосередити в даний час всю увагу. Такий методичний підхід допомагає досліднику визначити загальну

генеральну мету в своїй роботі, сформулювати центральне завдання, обрати потрібні методи та знайти найзручніший час для виконання кожного етапу роботи.

При плануванні етапів досліджень доцільно одночасно планувати й підготовку до друку публікацій, в яких оприлюднюється отриманий науковий результат. Етап дослідження вважається виконаним якісно тільки тоді, коли за його результатами можна підготувати статтю для авторитетного фахового видання.

Можна виділити наступні етапи процесу отримання наукового результату і характер відповідної можливої публікації:

1. Огляд стану проблеми, визначення завдань дослідження. Після виконання цього етапу можна підготувати і опублікувати оглядову статтю.

2. Постановка завдання дослідження, вибір методу його розв'язання. Після виконання цього етапу можна подати до фахового видання статтю, в якій розкривається актуальність завдання, його фізична й математична постановка, обґрунтовується запропонований метод розв'язання.

3. Розроблення та інтерпретація методу розв'язання завдання, приклад його розв'язання. Доцільно опублікувати статтю з описанням нового методу розв'язання завдання (вдосконаленням вже відомого методу), а також аналізом практичного прикладу його розв'язання.

4. Експериментальні дослідження. Публікація статті з висвітленням опису і обговоренням результатів експерименту.

5. Впровадження. За його результатами доцільно підготувати оглядову статтю з усього циклу досліджень.

Крім того, результати кожного з етапів дослідження доповідаються на семінарах та конференціях з публікацією тез чи матеріалів доповідей, що є свідченням апробації результатів і пріоритету наукових розроблень. Готувати публікації слід заздалегідь, у міру готовності наукових результатів, отриманих при розв'язанні завдань наукового дослідження.

Додатково: *перед лекцією рекомендовано ознайомитись і перекласти з англійської мови, які є етапи написання плану-проспекту дослідницького проекту іноземною мовою (Project Proposal):*

Project Proposal

1. *Title, subtitle.*

2. *Abstract* (summary of the research, description of major problem or issue).

3. *Introduction* (including purpose of the research, what you want to achieve).

4. *Idea, scope, limitations of the topic* (time period, subject areas, sample etc.).

5. *Aims and objectives* (specific, clear statements of intended outcomes).

6. *Justification* (why the research needs to be done on this topic, its potential).

7. *Literature and theories review* (brief description of the history of topic).

8. *Research questions and hypotheses* (clear concise questions or suggestions).

9. *Methodology* (use of qualitative/quantitative approach and data-collection).

10. *Provisional work schedule* (timetable for completing the research).

11. *Resource requirements* (any equipment, access to libraries, archives etc.).

12. *Indicative bibliography* (all works cited in your proposal and future study).

Тема 6. Обробка та оформлення результатів наукового дослідження

План

1. Композиція наукової праці.
2. Вимоги до магістерської дисертації.
3. Завершення і представлення результатів наукового дослідження.

Література: основна – 1, 4 6, 9, 8; додаткова – 1, 7.

Основні терміни і поняття: наукове дослідження, бібліографічний опис, дисертація, стаття, тези.

Короткий зміст лекції:

1. Композиція наукової праці.

Для наукової праці важливим є не тільки актуальність теми, теоретична наукова цінність та практична значущість отриманих результатів, а й рівень загальної методичної підготовки дослідника, що відображається в композиції та стилі викладення напрацьованого матеріалу.

Порядок подання наукових матеріалів повинен найпереконливіше розкривати задум дослідника, а їх розміщення повинно відповідати внутрішньому логічному зв'язку етапів дослідження. Традиційно склалась певна композиція наукової праці з наступними основними елементами:

1. Зміст;
2. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів;
3. Вступ;
4. Розділи основної частини;
5. Загальні висновки;
6. Бібліографія;
7. Додатки.

У *вступі* зазвичай обґрунтовується актуальність обраної теми, мета і зміст поставлених завдань, формулюються об'єкт і предмет досліджень, зазначаються обрані для досліджень методи, визначаються теоретична цінність і практична значущість отриманих результатів.

У *розділах основної частини* детально розглядається методика і техніка дослідження, узагальнюються результати. Зміст розділів повинен відповідати темі наукового дослідження та повністю її розкривати. При цьому всі несуттєві для розв'язання наукового завдання матеріали виносяться у додатки, не варто також викладати в розділах основної частини тривіальні проміжні визначення та обчислення. В кінці кожного розділу необхідно сформулювати короткі висновки.

Висновки до розділів теоретичної частини повинні містити: коротку суть результату з цифрами і фактами; формулювання новизни результату; обґрунтування достовірності результату; пояснення практичної цінності результату.

Висновки до розділів експериментальної частини повинні містити: коротку суть експерименту (мета, умови і т.п.); коротку суть отриманого результату з цифрами і фактами; характеристику новизни отриманого результату; аналіз відповідності теоретичних і експериментальних даних; практичну цінність отриманого результату.

Загальні висновки наукової праці виконують роль закінчення – послідовного, логічно стрункого викладення отриманих підсумкових результатів та їх співвідношення із загальною метою і конкретними завданнями, поставленими та сформульованими у вступі. Висновки не можна підмінювати механічним складанням висновків за розділами основної частини, адже вони формулюють все те нове, суттєве, що становить кінцеві результати дослідження, в послідовності, яка визначається логікою побудови дослідження.

Бібліографічний список використаної літератури – це важлива частина наукової праці, яка відтворює самостійну творчу роботу дослідника. Дослідник зобов'язаний посилатись на джерела, з котрих у його роботі використано матеріали, окремі результати, ідеї чи висновки для розроблення власних завдань. Рекомендується робити посилання на останні видання творів, більш ранні видання можна зазначити лише в тих випадках, коли наявний в них матеріал не ввійшов до останнього видання. Список використаних джерел доцільно розміщувати в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією. Не рекомендується вводити до списку джерел ті праці, на які немає посилань в тексті (тобто вони фактично не були використані). Бібліографічний опис джерел складається відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи (див. Додаток Б).

2. Вимоги до магістерської дисертації.

Магістерська робота – це самостійне, завершене, цілісне дослідження, що розкриває на відповідному теоретичному і методологічному рівні обрану автором тему. У магістерській роботі студент має продемонструвати глибокі знання, володіння навичками наукового дослідження, здатність мислити, аналізувати й узагальнювати, робити висновки. Підготовка й захист магістерської роботи сприяє підвищенню рівня знань та вмінь студентів, глибокому вивченню найбільш важливих проблем філософії, культурології, політології, соціальних комунікацій, засвоєнню необхідних форм і методів наукової роботи, розвитку творчого мислення, вміння практичного аналізу теоретичних ідей і концепцій.

Цінність магістерської роботи визначається її науковим значенням, а також логічністю, обґрунтованістю, чітким, ясным викладом матеріалу. Велике значення має вміння автора працювати на широкому просторі філософського чи конкретно галузевого матеріалу, орієнтуватись у розмаїтті думок і виділяти головне, порівнювати й аналізувати різні погляди, висловлювати власні думки щодо обговорюваної теми. Магістерська робота може виступати продовженням і розвитком курсових і бакалаврських робіт.

Підготовка і захист магістерської роботи проводиться у декілька етапів:

- вибір та уточнення теми, підбір і вивчення літератури;
- розробка плану роботи;

- підготовка тексту магістерської роботи та її оформлення;
- підготовка роботи до захисту, в тому числі й попередній захист на засіданні кафедри;
- захист магістерської роботи на засіданні ДЕК.

3. Завершення і представлення результатів наукового дослідження.

Нові наукові результати та положення магістерської дисертації, які мають важливе теоретичне та практичне значення, необхідно висвітлити у вигляді наукових публікацій та доповідей на конференціях. Опублікувати матеріали досліджень – це означає зробити їх надбанням інших фахівців для використання в їхній роботі. Тому матеріали для публікації повинні бути написані просто і зрозуміло для їх ефективного сприйняття. Публікація повинна бути вчасною, бо вона надає пріоритет в авторстві і практично необмежену аудиторію.

До наукових друкованих робіт належать монографії, статті, матеріали та тези доповідей. Монографія – це науковий твір, в якому викладено результати всебічного дослідження окремої проблеми чи теми, виконаний одним чи декількома авторами. Вона може містити як нові, так і вже відомі наукові результати та технічні рішення. В статтях викладають результати, які отримані при вирішенні конкретного завдання, що має наукове та/або практичне значення. Матеріали доповідей зазвичай публікуються у вигляді наукової статті, а тези – у вигляді анотації (стислого змісту) матеріалів доповідей.

Рекомендується такий план статті за результатами певного дослідження (наприклад, обсягом 7-8 сторінок друкованого тексту):

1) вступ – постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науково-практичними напрямками досліджень у відповідній галузі (5-10 рядків);

2) останні дослідження і публікації, на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття (це «вихідні передумови», вони становлять приблизно 1/3 ... 1/2 сторінки);

3) формулювання цілей статті, які впливають з постановки загальної проблеми і огляду раніше виконаних досліджень (5-10 рядків);

4) виклад матеріалу досліджень (5-6 сторінок), при цьому невеликий обсяг потребує виділення головного у матеріалах дослідження – формулювання мети досліджень; короткий опис методів (методик) досліджень; виклад та аналіз отриманих результатів;

5) у закінченні наводяться висновки з даного дослідження і стисло подаються перспективи подальших робіт у цьому напрямку.

Більшість журналів та збірників наукових праць для авторів публікують вимоги до структури та оформлення статей.

Методика підготовки доповідей на наукових конференціях дещо відрізняється, хоча план доповіді – аналогічний плану статті. Зміни у формі та змісті подання матеріалу обумовлені специфікою усного мовлення та комп'ютерної презентації. В зв'язку з цим матеріали доповіді подаються як коментарі до представленого ілюстративного матеріалу на слайдах, тому обсяг доповіді звичайно менший від обсягу статті.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Методологія наукової творчості в медіа студіях

План

1. Наукові дослідження: основні етапи, види робіт.
2. Елементи медіадослідження:
 - a) Концепції та теорії медіадосліджень;
 - b) Залежні та незалежні змінні у дослідженнях;
 - c) Поняття валідності і надійності дослідження.

Література: основна – 3, 5, 6, 9, 10; додаткова – 1, 2, 4, 5.

Основні терміни і поняття: медіадослідження, залежна змінна, незалежна змінна, внутрішня валідність, зовнішня валідність, надійність дослідження.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Наукові дослідження містять загалом такі етапи:

1. Обґрунтування актуальності обраної теми.
2. Визначення мети і конкретних завдань дослідження.
3. Визначення об'єкта і предмета дослідження.
4. Вибір методів (методики) проведення досліджень.
5. Опис процесу дослідження.
6. Обговорення результатів дослідження.
7. Формулювання висновків і оцінка отриманих результатів.

Обов'язковими елементами медіадосліджень є, по-перше, формулювання концепцій та теорій, що є базою дослідження (наприклад, теорія задоволення і потреб, формування порядку денного, теорія гейткіпінгу/воротаря, теорія спіралі мовчання та ін.);

по-друге, визначення залежних і незалежних змінних дослідження, тобто тих явищ, їх ознак і подій, що власне вивчаються і аналізуються (наприклад, вивчається ефект зміни кута камери на сприйняття картинки аудиторією: у цьому випадку кут камери є незалежною, а задоволення аудиторії – залежною змінною. Але не слід забувати, що змінна незалежна в одному дослідженні може бути залежною в іншому! У дослідженні може також бути більш ніж одна незалежна змінна (не тільки кут камери, але й, скажімо, стиль студії);

та по-третє, підтвердження надійності та валідності (зовнішньої і внутрішньої) дослідження: дослідження надійне, якщо його повторення дає той самий результат, а валідне дослідження вимірює те, що насправді повинне вимірювати.

ЗАВДАННЯ: Вивчити і порівняти 2 наукові статті у галузі соціальних комунікацій. Знайти у них елементи наукового дослідження.

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Для виконання завдання варто відвідати сайт Наукової бібліотеки імені В. Вернадського (розділ «Наукова періодика») та завантажити звідти дві статті у форматі PDF. Підготувати письмову аналітичну довідку (до 2-3 сторінок

формату А4, шрифт 12 Times New Roman, одиничний інтервал) за результатами виконання завдання.

Максимальна оцінка за роботу: 5 балів.

❓ **Запитання для самоконтролю:**

1. Якими є фази/етапи досліджень у сфері мас-медіа?
2. Чи можуть одні й ті ж змінні бути залежними і незалежними одночасно? Від чого це залежить?
3. Яке дослідження можна вважати надійним і валідним?

Тема 2. Інформаційне забезпечення наукової роботи

План

1. Методика наукової творчості.
2. Наукова інформація, її пошук, збір, аналіз та інтерпретація.
3. Робота з науковою літературою. Робота в бібліотеці.

Література: основна – 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10; додаткова – 1, 3.

Основні терміни і поняття: методика, методологія, метод, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання, формалізація, вимірювання.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Наукова інформація поширюється в часі і просторі за певними каналами, засобами і методами. Залежно від нагромадження, використання, призначення і сприйняття наукова інформація класифікується на: 1) технічна інформація – характеризує фізичні процеси в різних об'єктах при створенні продукції із вихідних компонентів; 2) економічна інформація – це відомості про економічний розвиток суспільства і його ефективність; 3) соціальна інформація – відомості про людину, колектив і суспільство в цілому, як об'єкт дослідження.

Етап збору і відбору інформації для проведення наукових досліджень є одним із ключових. Організація його передбачає:

- ✓ визначення кола питань, що будуть вивчатись;
- ✓ хронологічні межі пошуку необхідної літератури;
- ✓ уточнення джерел інформації (книги, статті, стандарти тощо);
- ✓ участь в роботі тематичних семінарів і конференцій;
- ✓ особисті контакти зі спеціалістами з даної проблеми;
- ✓ вивчення архівних документів, науково-технічних звітів;
- ✓ пошук інформації в Інтернеті.

Інформаційний пошук – це сукупність операцій, спрямованих на пошук документів, які потрібні для розробки теми проблеми. Може бути: ручним, який здійснюється за бібліографічними картками, картотеками, каталогами, механічним і автоматизованим. **Первинна інформація** – це вихідні дані, які є результатом конкретних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду. **Вторинна інформація** – це результат аналітико-синтетичної переробки первинної інформації. Для підтвердження достовірності висновків і результатів дослідження, перевірки гіпотези важливе значення має первинна інформація.

Після завершення аналізу даних отримані результати оформлюють у підсумкові документи дослідження: інформації, інформаційні записки, звіти про науково-дослідну роботу.

ЗАВДАННЯ: Прочитати наукову статтю за темою власного магістерського дослідження. Скласти бібліографію для власної наукової статті (мінімум 15 джерел).

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Для виконання завдання варто відвідати сайт Наукової бібліотеки імені В. Вернадського (розділ «Наукова періодика») та завантажити звідти статтю у форматі PDF. Стаття ОBOB'ЯЗКОВО повинна відповідати темі магістерської роботи студента. У ході опрацювання фахової статті звернути увагу на цитування, укладення стиску літератури і бібліографічних посилань. Самостійно за каталогом та електронними ресурсами бібліотеки ім. Вернадського (пошук за автором чи ключовими словами) скласти письмовий бібліографічний опис мінімум 15 джерел (відповідно до чинного в Україні стандарту – див. Додаток Б), що можуть бути використані під час написання власної наукової статті за темою магістерського дослідження.

Максимальна оцінка за роботу: 3 бали.

? Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає розмежування понять «метод», «методика», «методологія»? Поясніть на прикладах.
2. Які методи відносяться до філософських/фундаментальних, загальнонаукових і конкретно наукових?
3. На якому етапі дослідження необхідна робота з науковою літературою та теоріями масової комунікації? Як її організувати?

Тема 3. Організація наукового журналістичнознавчого дослідження

План

1. Поняття вибірки дослідження.
2. Типи вибірок.
3. Похибка у дослідженнях.

Література: основна – 1, 5, 8, 10; додаткова – 1, 3, 6, 7, 8.

Основні терміни і поняття до заняття: вибірка, випадкова вибірка, квотна вибірка, похибка дослідження, генеральна сукупність, показник згоди.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Двома основними характеристиками емпіричного дослідження є генеральна сукупність та власне вибірка з неї.

Генеральна сукупність – це група або клас осіб, змінних, концепцій або явищ. У випадку перепису досліджуються кожен член групи. Однак, у більшості ситуацій це неможливо, тому зазвичай дослідник бере певну частку генеральної сукупності – визначає *вибірку*.

Оскільки вибірка не дає тої точної інформації, яку дала б уся генеральна сукупність, у дослідження закладається потенційна помилка (*похибка*).

Вибірki є репрезентативні і нерепрезентативні. Репрезентативні вибірки визначаються за математичними правилами (і дозволяють обчислити похибку). Нерепрезентативні не визначаються математично. У виборі вибірки мають вагу такі чинники, як призначення дослідження, вартість його проведення та часові рамки, допустимість помилок. Завжди краще використовувати репрезентативну вибірку, коли результати будуть узагальнюватися або ж коли дослідження має підтвердити або спростувати певну гіпотезу.

Найпоширенішими у медіадослідженнях є *випадкові* (систематичні і несистематичні; одно- та багатоступеневі) та *квотні* вибірки.

ЗАВДАННЯ: Підготувати усне повідомлення щодо типів вибірок і їх доцільності використання у різних видах медіадосліджень.

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Для підготовки усного повідомлення (5-7 хв.) рекомендовано опрацювати фахову соціологічну і медіазнавчу наукову періодику та іншу літературу онлайн і в Науковій бібліотеці ЗНУ. Максимальна оцінка за роботу: 3 бали.

? Запитання для самоконтролю:

1. Які переваги випадкової вибірки над іншими типами вибірок?
2. Що таке показник згоди під час формування вибірки опитування?
3. Якою є максимально допустима похибка дослідження, аби воно вважалось репрезентативним? Якою при цьому має бути вибірка?

Тема 4. Кількісні методи медіадосліджень

План

1. Метод опитування.
 - а) Поштове опитування.
 - б) Телефонне опитування.
 - с) Онлайн-опитування.
2. Експериментальні методи.
3. Лонгітюдні методи
 - а) Дослідження трендів.
 - б) Когорт-аналіз.
 - с) Панельні дослідження.

Література: основна – 1, 5 6, 8, 10; додаткова – 1, 3, 6, 7, 8.

Основні терміни і поняття: кількісні методи досліджень, опитування, експеримент, лонгітюдне дослідження, показник згоди, когорт-аналіз, панельні дослідження.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Опитування – це метод отримання первинної інформації, що ґрунтується на письмовому або усному зверненні до певної спільності людей – респондентів із запитаннями, зміст яких є проблемою дослідження на рівні емпіричних індикаторів і який передбачає реєстрацію та статистичну обробку отриманих відповідей, а також їх теоретичну інтерпретацію.

За формами та умовами спілкування і отримання інформації від респондентів розрізняють два типи опитування – анкетування та інтерв'ю,

кожний з яких зустрічається у багатьох різновидах. *Переваги*: недорогий метод, можливість вивчення актуальної інформації, можливість одноразового отримання великої кількості інформації (числових даних), результати опитування легко презентувати. *Вади*: люди часто не кажуть правду (особливо про особисті питання), люди роблять помилки (навіть намагаючись дати правдиву відповідь), важко зробити репрезентативну вибірку (враховується показник згоди), люди часто відмовляються від участі в опитуваннях, скласти добрий питальник дуже важко.

Експеримент – спостереження за явищем у контрольованих умовах. *Переваги*: емпіричний доказ існування ефекту (початковий етап дослідження причинно-наслідкових зв'язків), контроль, можливість повторення (реплікації). *Вади*: штучність, етичні проблеми при маніпулюванні, упередження експериментатора, обмежений масштаб. Бувають лабораторні і польові.

Лонгітюдне дослідження (від англ. longitude – довгота) – тривале систематичне вивчення одних і тих самих явищ, людей що дає можливість визначати діапазон вікової та індивідуальної мінливості серед життєвого циклу респондента. Цінність лонгітюдного дослідження полягає в тому, що воно надає можливість передбачення варіантів подальшого розвитку особистості й дослідник має змогу простежити зв'язки між повними фазами явища, яке вивчається. Продуктивність лонгітюдного методу забезпечується двома складовими: тривалістю (чим довше, тим вагоміші результати) та змістовністю (цей метод дозволяє вивчати одразу значну кількість змінних, що надає можливість комплексно подивитися на явище, що досліджується).

Трендові дослідження – вивчення різних груп населення у різний час (наприклад, опитування під час президентської кампанії).

Когорт-аналіз – дослідження груп осіб, об'єднаних певною характеристикою (як-от, рік народження).

Панельні дослідження – вивчення тої самої групи населення у різний час.

ЗАВДАННЯ: Знайти приклади двох реальних досліджень (статті, доповіді, тези конференцій, автореферати дисертацій тощо) з використанням кількісних методів досліджень і зробити аналіз їх якості. ***Заохочується аналіз іншомовних джерел!***

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Для виконання завдання варто відвідати сайт Наукової бібліотеки імені В. Вернадського (розділ «Наукова періодика») чи сайтів іншомовних наукових бібліотек і видавництв (наприклад, англomовні SAGE Publications, International Communication Association або через навчальні ресурси Google Scholar) та завантажити звідти два матеріали у будь-якому текстовому форматі. Вивчивши зібрані матеріали, підготувати письмове повідомлення-аналіз (до 6 сторінок формату А4, шрифт 14 Times New Roman, 1,5 інтервал), де висвітлити: які кількісні методи були використані у дослідженнях, чи правильною є процедура їх застосування, наскільки науково новими і цікавими є результати досліджень.

Максимальна оцінка за роботу: 5 балів (+ три бали за роботу з іншомовними джерелами).

?

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягають особливості кількісних методів дослідження мас-медіа?
2. Якими є переваги і недоліки методів опитування і експерименту?
3. Які методи називаються лонгitudними? Наведіть приклади.

Тема 5. Якісні методи медіадосліджень

План

1. Польові дослідження. Спостереження.
2. Фокус-групи.
3. Глибинні інтерв'ю.

Література: основна – 1, 5 6, 8, 10; додаткова – 1, 3, 6, 7, 8.

Основні терміни і поняття: якісні методи досліджень, фокус-група, польове дослідження, спостереження, глибинне інтерв'ю.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Включене спостереження – це якісний метод, який дає можливість вивчати людей у їхньому природньому середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях. Це форма «польових досліджень», які відбуваються у реальних умовах, які, на відміну від експерименту, ніким не контролюються і не структуруються. Переваги: розуміння ситуації «зсередини», глибинний аналіз. Недоліки: проблема фокусу, проблема впливу спостерігача на поведінку членів групи (реактивність), проблема неусвідомленої вибірконості.

Фокус-групи – метод дослідження аудиторії задля розуміння її структури і поведінки. Одночасно відбувається інтерв'ювання 6-12 осіб, під час якого модератор веде неструктуровану дискусію на задану тему (контрольовану групову дискусію). Метою цією дискусії є збирання попередньої інформації для дослідницького проекту, допомога у створенні питальника для опитування, розуміння причин певного явища або перевірка ідей та планів. Переваги: велика швидкість, невисока вартість, гнучкість, повнота відповідей. Недоліки: домінування лідера, некількісність, нерепрезентативність.

Глибинні інтерв'ю – надають детальну характеристику (бекграунд), враховують невербальні відповіді, дуже довгі (кілька годин/сесій), персоналізовані, залежні від атмосфери, що встановилася під час інтерв'ю. Переваги: увага до деталей, акуратні відповіді на делікатні питання. Недоліки: узагальнення, невипадкова вибірка, нестандартизованість, можлива упередженість інтерв'юера.

ЗАВДАННЯ: Знайти приклади двох реальних досліджень (статті, доповіді, тези конференцій, автореферати дисертацій тощо) з використанням якісних методів досліджень і зробити аналіз їх якості. **Заохочується аналіз іншомовних джерел!**

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Виконання завдання, форма контролю і максимальна оцінка аналогічні завданню до практичного заняття №4, тільки стосується якісних методів медіадосліджень.

❓ **Запитання для самоконтролю:**

1. У чому полягають переваги і недоліки кількісних методів медіадосліджень?
2. Які особливості організації і проведення фокус-груп і глибоких інтерв'ю? Чим вони відрізняються від опитувань?
3. Чому більшість методів медіадосліджень є міждисциплінарними?

Тема 6. Магістерська дисертація як одна з форм оформлення результатів наукового дослідження

План

1. Загальна характеристика магістерської дисертації як наукового дослідження.
2. Структура роботи. Особливості підготовки кожного розділу.
3. Апробація магістерського дослідження
4. Презентація проектів магістерських робіт.

Література: основна – 1, 4, 6, 9, 8; додаткова – 1, 7.

Основні терміни і поняття: дисертація, план-проспект, анотація, ключові слова, доповідь, стаття, тези.

У ході підготовки рекомендовано звернути увагу на наступне:

Загалом магістерська робота має містити 80-90 сторінок основного тексту (250-350 тисяч знаків; шрифт Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал):

1. Вступ:
 - ✓ Пояснення теми, мети, завдань дослідження.
 - ✓ Яким є дослідницьке питання: предмет, об'єкт дослідження?
 - ✓ Важливість: чому ця робота важлива (актуальність і новизна).
2. Теоретичний розділ роботи:
 - ✓ Огляд досліджень, які мають стосунок до вашого.
 - ✓ Теоретичне підґрунтя (науковий підхід, з погляду якого робиться дослідження – напр., теорія гейткіпінгу, критична теорія тощо).
3. Практичний розділ роботи:
 - ✓ Пояснення методології та її вибору для вашого дослідження.
 - ✓ Вибірка:
 - Що/кого ви будете досліджувати? Якою є генеральна сукупність?
 - Як ви збирали цю інформацію (веб-опитування, експеримент...)?
 - Як вона була зібрана (хронологічні та географічні межі)? Чому саме з цих джерел (газет, людей)?
 - ✓ Аналіз даних:
 - Як ви аналізуватимете зібрані дані (класифікація, типологізація, порівняння, узагальнення...)?
 - Чи дослідження надійне (чи можливо його повторити з тими ж результатами?) та валідне (дані зібрані точно і акуратно, їх можна узагальнити, перевірити, якісно і зрозуміло описати)?
 - Як оброблятимуться результати (вручну, комп'ютеризовано)?
 - ✓ Обмеження дослідження (об'єктивні слабкості/ліміти дослідження).

✓ Результати і їх обговорення.

4. Висновки:

✓ Загальний огляд результатів, їх значення. Чому це важливо?

✓ Майбутні дослідження (що можуть впливати з вашого).

5. Бібліографія (від 70 до 100 позицій).

6. Додатки (ксерокопії друкованих видань, аудіо/відео, презентації на електронних носіях тощо).

ЗАВДАННЯ: Підготувати доповідь і Power Point презентацію плану-проспекту своєї магістерської дисертації.

Вказівки щодо виконання і форма контролю:

Під час виконання завдання варто зосередитись зокрема на поясненні ідеї власного дослідження і запланованих наукових методів (якісних або кількісних), етапів проведення дослідження (збір матеріалів, опрацювання теоретичної літератури, розробка методики та пілотного дослідження, написання основних розділів роботи, висновків і рекомендацій для подальших досліджень тощо) і запланованої апробації роботи.

Форма контролю: усна доповідь, супроводжувана комп'ютерною презентацією. Максимальна оцінка: 5 балів.

? **Запитання для самоконтролю:**

1. У чому полягають основні етапи підготовки і проведення магістерського дослідження?
2. Якою є структура магістерської дисертації? Які структурні елементи є обов'язковими, а які додатковими?
3. Яким є процес апробації результатів дослідження?

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Завдання для індивідуального виконання протягом семестру:

Підготувати наукову статтю і на її основі – доповідь на конференцію за темою власного магістерського дослідження.

ПОЯСНЕННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ

Структура і вимоги до статті (відповідно до вимог фахових видань) такі:

Загальний обсяг статті, включно із анотаціями, додатками і списком літератури, має становити 20-40 тис. знаків (0,5-1 авторських аркуші, або 12-20 сторінок 14 кеглем, 1,5 інтервал, шрифт Times New Roman) із врахуванням пробілів та знаків пунктуації.

Титульна сторінка. Перед основним текстом статті потрібно вказати трьома мовами (українською, російською, англійською) такі відомості: • індекс УДК; • прізвище, ім'я та по-батькові автора; • назву статті; • анотацію обсягом 800-1000 знаків (коротко вказати цілі, основні результати та головні висновки дослідження); • 3-5 ключових слів. Обов'язково продублювати всю вказану інформацію (включаючи дані про автора, назву, анотацію, ключові слова) трьома мовами: українською, російською, англійською (перекладаючи текст іншими мовами, не застосовуйте механічний комп'ютерний переклад).

Основний текст статті повинен мати таку структуру: 1. Вступ (вказати актуальність теми, дати огляд літератури і попередніх досліджень з даного чи суміжних питань, вказати мету і завдання статті; обсяг Вступу – близько 3000 знаків). 2. Методи дослідження (вказати, які методи й як саме використовувалися для дослідження, відображеного в даній статті). 3. Результати й обговорення (написати про основні результати дослідження). 4. Висновки (обсяг – близько 2000 знаків). 5. Подяки (коротко висловити подяку ВНЗ та дослідникам, які надали допомогу при підготовці цієї публікації). 6. Додатки і Таблиці (якщо є Додатки і Таблиці, то вони обов'язково повинні мати заголовки і порядкові номери; примітки слід розміщувати безпосередньо під таблицями). 7. Список літератури (повинен містити не менше 10 джерел). Список літератури подавати у алфавітному порядку, вказувати повні реквізити джерела (автор, назва статті/книжки, номер журналу, назва видавництва, місто видання, рік видання, сторінки) за чинними правилами бібліографічного опису.

У тексті статті посилання подаються у квадратних дужках: номер джерела, що відповідає номеру в Списку літератури; через кому — літера «с» і номер сторінки. Якщо автор посилається відразу на кілька різних джерел, слід розділяти їх крапкою з комою. Приклад: [1, с. 44; 2, с. 35].

Приклади наукових статей з соціальних комунікацій можна знайти у фахових журналах: «Наукові записки Інституту журналістики», «Інформаційне суспільство», «Вісник Львівського університету. Серія Журналістика», «Держава та регіони. Серія Соціальні комунікації», «Актуальні питання масової комунікації» та ін. на сайті Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського у розділі «Наукові ресурси» => «Наукова періодика»: <http://www.nbuv.gov.ua>.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Доценко К.О., Іванюха Т.В., Костюк В.В. Методичні рекомендації з написання курсових, бакалаврських, дипломних та магістерських робіт / К.О. Доценко, Т.В. Іванюха, В.В. Костюк. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – 69 с.
2. Іванов В.Ф. Соціологія масової комунікації : навч. посіб. / В. Ф. Іванов; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики, Центр вільної преси. – К. : Центр вільної преси, 1999. – 210 с.
3. Лубкович І. М. Соціологія і журналістика : підруч. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Львів : ПАІС, 2009. – 232 с.
4. Михайлин І.Л. Науково-дослідна робота студента з журналістики: методичні матеріали для студентів із спеціальності «Журналістика» / І.Л.Михайлин. – 2-е вид., випр. і допов. – Х. : Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 92 с.
5. Мокін Б.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посібник / Б. І. Мокін, О. Б. Мокін. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 180 с.
6. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
7. Рассоха І. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Методологія та організація наукових досліджень / І. М. Рассоха. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 76 с.
8. Різун В., Скотникова Т. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: Навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Преса України, 2008. – 144 с.
9. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 6-те вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 310 с.
10. Wimmer R., Dominic J. Mass Media Research. An Introduction. 10th ed. / Roger Wimmer, Joseph Dominic. – NY : Cengage Learning, 2014. – 496 p.

Додаткова:

1. Губенко Д. Методологія медіа-досліджень / Дмитро Губенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikibooks.org>.
2. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: навч. посіб. [за наук. ред. В. В. Різуна]. – К. : Центр вільної преси, 2010. – 258 с.
3. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики : монографія / Н. Костенко, В. Іванов. – К. : Центр вільної преси, – 2003. – 200 с.
4. Квіт С. М. Масові комунікації: підручник / С. М. Квіт. – К. : Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 52-53.
5. МакКвейл Д. Теорія масової комунікації / Д. МакКвейл [пер. О. Возьна, Г.Сташків]. – Львів : Літопис, 2010. – 448 с.
6. Мірошніченко П. В. Аудиторія аудіовізуальних ЗМІ : навч. посібник / П. В. Мірошніченко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 126 с.

7. Сіріньок-Долгарьова К.Г. Глобальний новинний дискурс: тенденції функціонування англomовних інтернет-медіа : монографія / Катерина Сіріньок-Долгарьова. – К. : Центр вільної преси ; Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 182 с.

8. Vivian J. The Media of Mass Communication. 11th ed. / John Vivian. – Boston : Pearson Education, Inc., 2012. – 510 p.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України імені В. Вернадського.

2. <http://library.znu.edu.ua> – Наукова бібліотека ЗНУ.

3. <http://journalib.univ.kiev.ua> – Електронна бібліотека Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

4. <http://j-school.kiev.ua> – Сайт Могилянської школи журналістики Національного університету “Києво-Могилянська академія”.

5. <http://www.telekritika.ua> – Сайт «Телекритика».

6. <http://www.mediakrytyka.info> – Сайт «Медіакритика».

7. <http://imi.org.ua> – Сайт Інституту Масової Інформації

8. <http://www.aup.com.ua> – Сайт Академії Української преси.

9. <http://irrp.org.ua> – Сайт Інституту розвитку регіональної преси.

10. <http://en.rsf.org> – Сайт Міжнародної організації «Репортери без кордонів» (Reporters without Borders).

11. <http://osvita.mediasapiens.ua> – Медіаосвітній портал «Mediasapiens».

12. <http://www.mediascope.ru> – Електронний науковий журнал факультету журналістики Московського державного університету ім. М. Ломоносова.

13. <http://vak.org.ua> – сайт Вищої атестаційної комісії України.

14. <http://gatewayjr.org> – Gateway Journalism Review, американський англomовний сайт з медіакритики і медіадосліджень.

15. <http://www.apastyle.org> – APA Style guidelines, сайт-гід по стилю бібліографічного опису англійської мовою.

16. <http://www.sagepub.com> – SAGE Publications, сайт видавництва найвідоміших наукових журналів у сфері медіадосліджень (журнали «Journalism and Mass Communications Quarterly», «Media Culture and Society» та інші).

17. <https://www.icaheadq.org/pubs/journals.asp> – International Communication Association, сайт Міжнародної асоціації з комунікації, що є видавцем топових міжнародних наукових журналів «Journal of Communication», «Human Communication Research», «Communication Theory», «Communication, Culture and Critique» та інших.

ЗРАЗКИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ І ТЕСТІВ

Завдання 1.

Здійснити огляд теоретичних концепцій медіадосліджень, що базуються на загальнонаукових методах і конкретно наукових принципах досліджень у сфері соціальних комунікацій. Обговорити можливості практичного використання їх у власній дослідницькій роботі.

Завдання 2.

Основні наукові течії і школи дослідження ЗМІ. Здійснити короткий огляд наукової літератури за темою. Обґрунтувати доцільність звернення до тієї чи іншої дослідницької парадигми (1-2 на вибір студента).

Зразок контрольного тесту

1. До конкретно наукових методів медіадосліджень належать (1 бал):
 - a. Глибинне інтерв'ю, індукція, аналіз даних.
 - b. Контент-аналіз, фреймінг-аналіз, формалізація.
 - c. Аналогія, дедукція, аналіз, синтез.
 - d. Контент-аналіз, глибинне інтерв'ю, фреймінг-аналіз.
2. У чому полягає основна відмінність якісних і кількісних методів мас-медійних досліджень?(1 бал)
 - a. Відмінність у якісно-кількісній методиці.
 - b. Відмінність у формуванні вибірки.
 - c. Відмінність у формуванні генеральної сукупності.
 - d. Відмінність мінімальна, все залежить від методів і контенту.
3. Фокус-група – це (1 бал) _____
4. Які ознаки контент-аналізу вказують на його особливості?(1 бал)
 - a. Об'єктивність, системність, формалізованість, кількісність.
 - b. Системність, валідність, формалізованість, статистичність.
 - c. Надійність, формалізованість, об'єктивність, кількісність.
5. Охарактеризуйте опитування як кількісний метод медіадосліджень. Наведіть приклади різновидів опитувань (2 бали).
6. Показник згоди під час опитувань – це: (1 бал)
 - a. Процент тих, хто згодився взяти участь у опитуванні, відносно вибіркової сукупності дослідження.
 - b. Процент тих, хто згодився взяти участь у опитуванні, відносно генеральної сукупності дослідження.
 - c. Процент тих, хто згодився взяти винагороду за участь у опитуванні.
7. Дайте тлумачення поняттям «зовнішня валідність» і «внутрішня валідність» дослідження. У чому різниця? (2 бали).
8. Надійне дослідження це таке дослідження, яке... (1 бал)
 - a. Можна повторити з тими ж результатами.
 - b. Можна надрукувати у фаховому журналі.
 - c. У якому можна провести тест на кодуювальну валідність.
 - d. У якому можна провести пілотне дослідження надійності.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Сутність наукового пізнання, знання та наукового дослідження.
2. Етапи становлення і розвитку науки.
3. Поняття, цілі та функції науки.
4. Структурні елементи науки, їх характеристика.
5. Поняття методології та методики наукових досліджень.
6. Загальнонаукова методологія.
7. Конкретно наукова методологія.
8. Наукові дослідження: основні етапи, види робіт.
9. Елементи дослідження в журналістикознавстві.
10. Концепції та теорії медіадосліджень.
11. Залежні та незалежні змінні у дослідженнях.
12. Поняття валідності і надійності дослідження.
13. Методика наукової творчості.
14. Наукова інформація, її пошук, збір, аналіз та інтерпретація.
15. Робота з науковою літературою. Робота в бібліотеці.
16. Поняття вибірки дослідження.
17. Типи вибірок. Похибка у дослідженнях.
18. Збір і аналіз даних у наукових дослідженнях мас-медіа.
19. Характеристика кількісних методів медіадосліджень.
20. Визначення контент-аналізу. Його застосування у медіадослідженнях.
21. Процедура проведення контент-аналізу.
22. Метод опитування.
23. Експериментальні методи.
24. Лонгітюдні методи.
25. Характеристика якісних методів медіадосліджень.
26. Польові дослідження.
27. Спостереження.
28. Фокус-групи.
29. Глибинні інтерв'ю.
30. Фреймінг-аналіз.
31. Підготовка наукових тез, статей, доповідей.
32. Процедура публікації у наукових журналах із соціальних комунікацій.
33. Магістерська дисертація як одна з форм оформлення результатів наукового дослідження.
34. Загальна характеристика магістерської дисертації як кваліфікаційного наукового дослідження.
35. Структура, особливості захисту магістерської роботи.

ДОДАТКИ

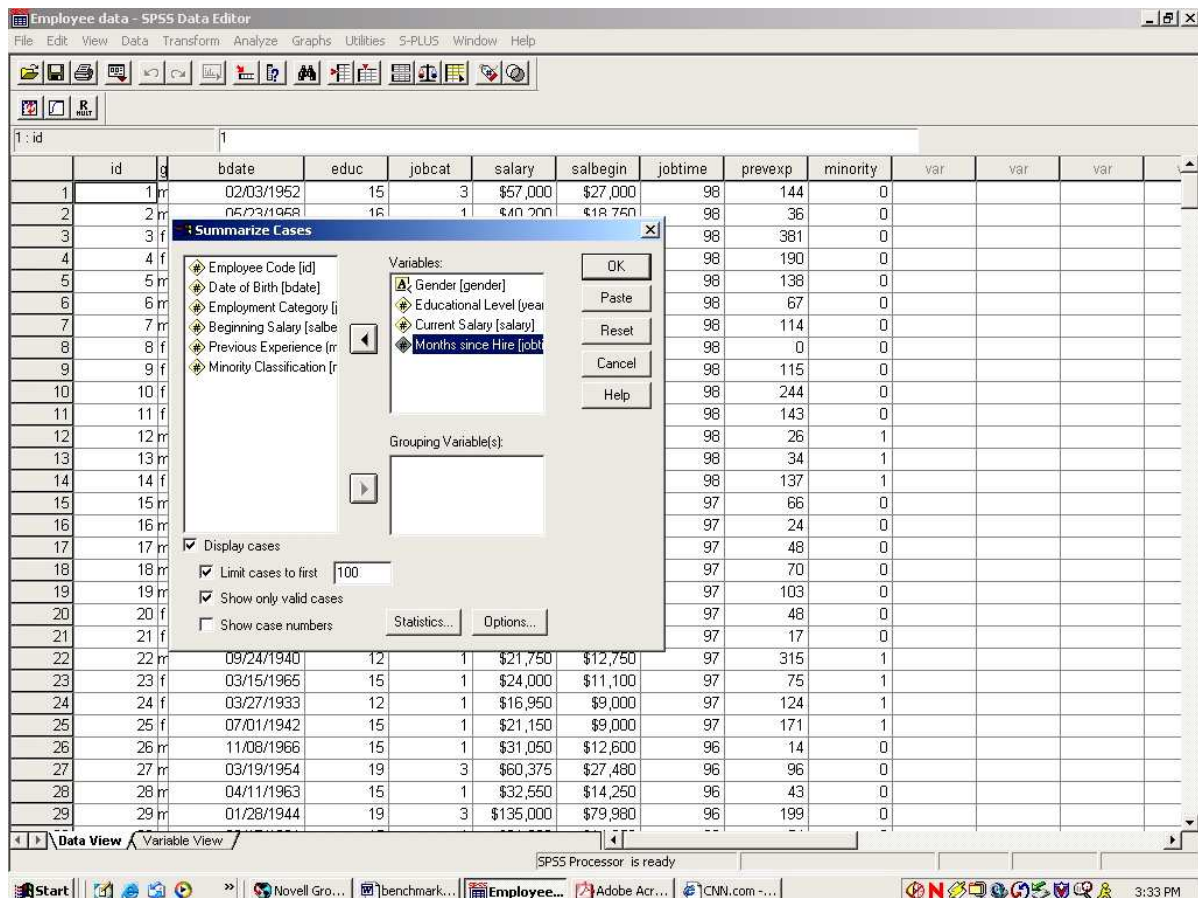
Додаток А

Ілюстративний матеріал до теми «Кількісні методи медіадосліджень»

1. Приклад кодувального листка при проведенні контент-аналізу тематики публікацій у газеті.

1. Код статті	2. Дата публікації	3. Розмір публікації: ширина x довжина + кв.см	4. Місце розміщення матеріалу	5. Тема матеріалу	Примітка
1	4.02.2015	14 x 2= 24 кв.см	1. (Перша шпальта)	3 (Соціальні новини)	
2	3.02.2015	9 x 8=72 кв.см	1 (Перша шпальта)	4. (Зовнішнє середовище)	
3	5.03.2015	5.5 x 8=44 кв.см	2 (Друга шпальта)	1 (Політичні новини)	

2. Інтерфейс комп'ютерної програми SPSS, що використовується для статистичних підрахунків у кількісних методах досліджень мас-медіа.

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ЗА
ЧИННИМ СТАНДАРТОМ УКРАЇНИ**

Книга з одним автором:

1. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с.
2. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).

Книга з двома авторами:

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична» ; вип. 1).
2. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.

Книга з трьома авторами:

- Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2007. — XLIII, 265 с.

Книга з чотирма авторами:

- Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ «Укragenропром», 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК).

Книга з п'ятьма і більше авторами:

1. Психология менеджмента / (Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др.); под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с.
2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К. : Укр. ін.-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія «Формування здорового способу життя» : у 14 кн., кн. 13).

Книга без автора:

1. Воскресіння мертвих: українська барокова драма: антологія / [упорядкув., ст., пер., і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с.
2. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології: [зб. наук. праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці : Рута, 2007. — 310 с.

Багатотомний документ:

1. Історія Національної академії наук України, 1941–1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. — (Джерела з історії науки в Україні).

Ч. 2 : Додатки – 2007. – 573, [1] с.

2. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч. 1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. — 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів:

1. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. – К. : Асоц. укр. банків, 2000. – 117 с. – (Спецвип. : 10 років АУБ).

2. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6–9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559-956, XIII, [2] с.

Словники:

1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. – Х. : Халімон, 2006. – 175, [1] с.

2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с.

Дисертації:

Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси : дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. — 276 с.

Автореферати дисертацій:

Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08. «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20, [1] с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання:

Ма Шуїн. Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуїн // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 5. – С. 12-14.

Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нарис з новітнього укр. письменства) : статті / Микола Зеров. – Дрогобич, 2007. – С. 245-291.

Електронні ресурси:

1. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник – 2003. — № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuv.gov.ua./articles/2003/03klinko.htm>.

2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги : Pentium-266 ; 32 Мб RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ АНГЛОМОВИХ КРАЇН (APA STYLE BIBLIOGRAPHY)

Основи

Список використаних джерел повинен розміщуватися в кінці роботи з нової сторінки і починатися з розміщеного по центрі заголовка *References*. Список має бути складено в алфавітному порядку за прізвищами авторів, вказуючи лише ініціали першого і другого імен автора. Якщо джерело без автора, украдайте список, враховуючи першу літеру назви, оминаючи артиклі *A*, *An*, або *The*.

Щодо дат, то вказуйте повністю назви місяців у тексті роботи, але скорочуйте їх у списку використаних джерел, за винятком *May*, *June*, і *July*. Використовуйте або стиль написання «день-місяць-рік» (22 July 1999), або «місяць-день-рік» (July 22, 1999) і будьте послідовними в обраному стилі. В останньому варіанті обов'язково не забудьте про кому після року, якщо інший стиль пунктуації не передбачено виданням.

Назви публікацій та періодичних видань мають бути виділені *курсивом*.

«Висячі» цитати

Усі цитати, які містять більше трьох рядків, мають бути подані у «висячому» форматі, тобто цитата має починатися з нового рядка і всі подальші рядки цитати мають бути зміщені вліво від основного тексту на 1,25 см (довжина стандартного абзацного відступу).

Велика буква, абрєвіатури і пунктуація

За стилем АРА назви книг і статей мають містити велику букву лише у першому слові заголовку і підзаголовку. Виняток становлять назви періодичних видань і ті слова, що за правилами правопису мають написання з великої букви. Назва періодичного видання і номер тому/випуску подається *курсивом*.

Якщо джерело має більше, ніж одного автора, використовуйте перед прізвищем останнього автора знак &. Якщо авторів більше шести, зазначайте лише прізвище першого автора і використовуйте *et al.* на позначення інших.

Зазначайте рік або повну дату випуску джерела в дужках одразу після прізвища автора та крапку після закриття дужок. Не використовуйте курсив, підкреслення чи лапки, позначаючи роботи, що є складовими більших робіт (статті в книгах, збірниках тощо).

Format Examples

Books

Allen, T. (1974). *Vanishing wildlife of North America*. Washington, D.C.: National Geographic Society.

Nicol, A. M., & Pexman, P. M. (1999). *Presenting your findings: A practical guide for creating tables*. Washington, DC: American Psychological Association.

Toomer, J. (1988). *Cane*. Ed. Darwin T. Turner. New York: Norton.

Encyclopedia & Dictionary

Bergmann, P. G. (1993). Relativity. In *The new encyclopedia Britannica* (Vol. 26, pp. 501-508). Chicago: Encyclopedia Britannica.

Merriam-Webster's collegiate dictionary (10th ed.). (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.

Pettingill, O. S., Jr. (1980). Falcon and Falconry. *World book encyclopedia*. (pp. 150-155). Chicago: World Book.

Magazine & Newspaper Articles

Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. *Journal of Comparative and Physiological Psychology*, 55, 893-896.

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28-31.

Kalette, D. (1986, July 21). California town counts town to big quake. *USA Today*, 9, p. A1.

Trillin, C. (1993, February 15). Culture shopping. *New Yorker*, pp. 48-51.

Зверніть увагу: Якщо періодичне видання не має номеру тому чи випуску, як наприклад газети, використовуйте р. або pp. перед зазначенням сторінки чи сторінок.

Website or Webpage

Devitt, T. (2001, August 2). Lightning injures four at music festival. *The Why? Files*. Retrieved January 23, 2002, from <http://whyfiles.org/137lightning/index.html>.

Dove, R. (1998). Lady freedom among us. *The Electronic Text Center*. Retrieved June 19, 1998, from Alderman Library, University of Virginia website: <http://etext.lib.virginia.edu/subjects/afam.html>.

Зверніть увагу: Якщо документ знаходиться на великому і складному сайті (як то сайти університетів чи урядових установ), то вкажіть назву організації чи відповідного департаменту перед наданням URL самого документу, розділяючи їх двокрапкою.

Fredrickson, B. L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Retrieved November 20, 2000, from <http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>.

GVU's 8th WWW user survey. (n.d.). Retrieved August 8, 2000, from <http://www.cc.gatech.edu/gvu/usersurveys/survey1997-10>.

Health Canada. (2002, February). *The safety of genetically modified food crops*. Retrieved March 22, 2005, from http://www.hc-sc.gc.ca/english/protection/biologics_genetics/gen_mod_foods/genmodebk.html.

Hilts, P. J. (1999, February 16). In forecasting their emotions, most people flunk out. *New York Times*. Retrieved November 21, 2000, from <http://www.nytimes.com>.

Зверніть увагу: Вказуючи інтернет джерело, посилайтеся на конкретний документ на сайті. Якщо документ не має дати, використовуйте "n.d." (на позначення по date) одразу після назви документу. Розривайте довгі URL посилання, що мають довжину більшу за один рядок після скісної риски чи крапки (використовуючи комбінацію клавіш Shift+Enter). Перед URL посиланням крапка не ставиться! Якщо котроїсь із переліченої інформації немає, зазначайте лише ту, яка доступна.

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ГЛОСАРІЙ
у сфері методики та організації наукових медіадосліджень

Аксиома – *axiom* – положення, які приймаються без логічного доведення.

Аналіз – *analysis* – це загальнонауковий метод дослідження, за яким явище поділяється на складові.

Аналогія – *analogy* – це метод загальнонаукового пізнання, за допомогою якого досягаються знання про певні предмети чи явища на підставі їх схожості з іншими.

Анотація – *annotation* – це коротка характеристика, що містить перелік основних питань наукової роботи. В анотації необхідно висвітлити основні розділи роботи, з'єднати їх і представити в короткій формі. Вона включає в себе такі основні розділи (по 1-2 речення кожен): актуальність, постановку проблеми, шляхи її вирішення, результати і висновки.

Бібліографічний опис – *bibliography* – опис використаних у роботі джерел, який подається за певними стандартами і правилами, що встановлюються за загальною домовленістю офіційно на рівні державних стандартів, чи певними асоціаціями, видавництвами тощо.

Валідність – *validity* – одна з основних властивостей дослідження, що говорить про якість його проведення. Дослідження валідне, якщо вимірює те, що насправді повинне вимірювати відповідно до ідеї і гіпотез дослідника.

Валідність внутрішня – *internal validity* – показник якості дослідження, при якому воно побудоване і розроблене так, щоб мінімізувати зовнішні і внутрішні чинники, що негативно впливають на його проведення (наприклад, несприятливі побутові умови, зовнішній вигляд інтерв'юера, настрої аудиторії тощо). Внутрішньо валідними мають бути як кількісні, так і якісні медіадослідження.

Валідність зовнішня – *external validity* – показник якості дослідження, при якому його результати можна об'єктивно поширити на всю генеральну сукупність. Властивий лише кількісним методам медіадосліджень.

Вибірка – *sample* – та частка генеральної сукупності, що відібрана за певними правилами і процедурами для проведення дослідження.

Вибірка випадкова – *probability / random sample* – такий тип вибірки, при якому кожен член групи має рівний шанс бути обраним (наприклад, за допомогою таблиці випадкових чисел або систематичного відбору: кожен 2й, 3й...200й... може бути обраний до вибірки); найпоширеніший тип вибірки у кількісних медіадослідженнях.

Вибірка квотна – *quota sample* – такий тип вибірки, коли досліджується лише та частина аудиторії, що пропорційно відповідає частці цієї аудиторії у досліджуваній генеральній сукупності (в основному квоти формуються за демографічними показниками).

Вимірювання у дослідженнях – *measurement in research* – процес призначення певних числових показників змінним дослідження (об'єктам,

подіям, явищам і їх характеристикам) на основі певних правил, встановлених дослідником. Вимірювання бувають: номінальні (коли всі категорії дослідження однаково важливі і рівні у значенні), ординальні чи порядкові (вимірювання від меншого до більшого), інтервальні (числові показники з певним інтервалом; наприклад, температура) та пропорційні (інтервальні з певною нульовою точкою; наприклад, час, проведений за телевізором тощо).

Генеральна сукупність – *population* – це група або клас осіб, змінних, концепцій або явищ, що досліджується.

Гіпотеза – *hypothesis* – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють певний наслідок.

Глибинне інтерв'ю – *in-depth interview* – якісний метод медіадосліджень, що дає змогу надати детальну характеристику (бекграунд) об'єкта дослідження, враховувати невербальні відповіді; такі інтерв'ю дуже довгі (кілька годин/сесій), персоналізовані, залежні від особистості інтерв'юера й атмосфери, що встановилася під час інтерв'ю.

Дедуція – *deduction* – загальнонауковий метод дослідження, що полягає в тому, що конкретні положення виводяться із загальних.

Дисертація магістерська – *Master's dissertation / thesis* – це самостійна навчально-дослідна робота, що виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою прилюдного захисту й здобуття академічного звання магістра; основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Доповідь – *conference paper/presentation* – це публічне повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Закон – *law* – це форма відповідного співвідношення категорій для відображення найбільш суттєвих, стійких, повторюваних внутрішніх зв'язків у природі, суспільстві, мисленні.

Змінна (незалежна/залежна) – *variable (independent/dependent)* – феномени та події, які у дослідженнях вимірюються та аналізуються. Можуть бути незалежні або залежні: вивчається ефект незалежних змінних на залежні.

Експеримент – *experiment* – кількісний метод медіадосліджень, вивчення об'єкта шляхом активного і цілеспрямованого впливу на нього завдяки створенню штучних умов чи використанню природних умов, необхідних для виявлення відповідної властивості.

Ідеалізація – *idealization* – загальнонауковий метод пізнання, що полягає у конструюванні подумки об'єктів, які не існують насправді або практично не здійсненні, з метою позбавити реальні об'єкти притаманних їм властивостей та наділити ці об'єкти певними нереальними і гіпотетичними властивостями.

Ідея – *idea* – інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки.

Індукція – *induction* – це загальнонауковий метод пізнання, за яким із приватних фактів та явищ виводяться загальні принципи та закономірності,

тобто при використанні цього методу логіка мислення розвивається від конкретного до загального.

Інтерсуб'єктна надійність – intercoder reliability – надійність дослідження, що визначається високим (понад 85%) рівнем згоди незалежних кодувальників щодо того самого контенту при використанні однієї й тієї ж інструкції кодування у процесі контент-аналізу.

Категорія – category - найбільш широкі поняття (визначення), найбільш загальні абстракції.

Кількісні методи досліджень – quantitative research methods – методи медіадосліджень, що вимірюють, обчислюють, обробляють зібрану інформацію, роблять наголос на обрахунку, є статистичними, описують, пояснюють, передбачають гіпотези або теорії.

Ключові слова – key words – слова або стійкі словосполучення із тексту анотації, які з точки зору інформаційного пошуку несуть смислове навантаження. Сукупність ключових слів (від трьох до десяти) повинна відображувати поза контекстом основний зміст наукової праці.

Когорт-аналіз – cohort-analysis – різновид лонгітюдного дослідження, що спрямований на аналіз когорт – груп аудиторії, що мають спільні соціодемографічні характеристики (вік, стать, дохід тощо).

Кодування – coding – процес переведення одиниць вимірювання/обліку контент-аналізу із вербальної чи візуальної форми у числову (за допомогою кодувальної інструкції і кодувального листа) для подальшої їх статистичної комп'ютерної обробки.

Контент-аналіз – content analysis – кількісний метод вивчення і аналізу комунікації у систематичний, формалізований, об'єктивний і кількісний спосіб задля виміру змінних дослідження.

Концепція – conception – система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.

Конструкція – construct – це концепція, яка має три особливості: по-перше, це комбінація концепцій; по-друге, через її абстрактність, конструкцію важко побачити; і по-третє, зазвичай конструкція має значення лиш у контексті певного дослідження.

Лонгітюдне дослідження – longitudinal research – метод кількісних досліджень, тривале систематичне вивчення одних і тих самих явищ або людей що дає можливість визначати діапазон вікової та індивідуальної мінливості серед життєвого циклу респондентів.

Медіадослідження – mass media research – дослідження будь-якого комунікаційного каналу, що використовується для одночасного досягнення великої аудиторії, включаючи радіо, телебачення, журнали, книги, фільми, звукозапис, білборди, інтернет, і смарт медіа (смартфони, планшети, смарт-TV).

Метод – method – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих розв'язанню конкретного завдання.

Методика – *methodic technique* – системна сукупність прийомів дослідження, це система правил використання методів, прийомів і техніки дослідження.

Методологія – *methodology* – це наука про структуру, логічну організацію, засоби і методи діяльності взагалі; сукупність правил визначення понять, виведення одних знань з інших, методів, прийомів, операцій наукового дослідження у всіх галузях науки і на всіх етапах дослідження.

Моделювання – *modeling* – це загальнонауковий метод пізнання на основі використання моделі як засобу дослідження явищ і процесів природи. Моделі – це такі аналоги, що замінюють об'єкт пізнання і слугують джерелом інформації щодо нього, характеризуються суттєвою подібністю до оригіналу і несуттєвими розбіжностями.

Надійність дослідження – *reliability* – одна з основних властивостей дослідження, що говорить про якість його проведення. Дослідження надійне, якщо його повторення (реплікація) дає той самий результат.

Наука – *science* – 1. Сума знань, досягнутих людством; 2. Вид людської діяльності, спрямованої на розширення пізнання людиною законів природи і розвитку суспільства; 3. Сфера людської діяльності, функції якої – розробка і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність.

Опитування – *survey* – кількісний метод медіадосліджень, що полягає у зборі даних для дослідження шляхом усного (телефонного, вуличного) чи письмового (поштового, онлайн) анкетування аудиторії мас-медіа.

План-проспект – *research proposal* – робота, що містить поетапний календарний план дослідження з поясненням і обґрунтуванням кожного етапу.

Поняття – *concept* – абстрактна ідея, що сформульована шляхом узагальнення відомостей і спостережень та визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки між ними.

Показник згоди – *acceptance rate* – процентне співвідношення тих респондентів, хто згодився взяти участь у опитуванні, відносно вибіркової сукупності дослідження (зазвичай, прийнятним показником вважається 55%).

Панельні дослідження – *panel studies* – різновид лонгitudного (багаторазового) опитування однієї і тієї ж вибірки респондентів задля встановлення змін і трендів у їх поведінці і ставленні до предмета опитування.

Положення – *statement* – сформульовані думки, висловлені у формі наукового твердження.

Польове дослідження – *field studies* – дослідження, яке відбувається у реальних умовах, та, на відміну від експерименту, не контролюються і не структуруються дослідником.

Постулат – *postulate* – твердження, що приймається в межах певної наукової теорії за істинне і відіграє роль аксіоми.

Похибка дослідження – *margin of error* – допустиме значення помилки у дослідженні, при якому, аби дослідження вважалось надійним і валідним, помилковими можуть бути не більше 5% результатів (зазвичай залежить від величини і якості вибірки: чим більша вибірка, тим меншою є похибка).

Синтез – synthesis – загальнонауковий метод дослідження явища в цілому, на основі об'єднання пов'язаних один з одним елементів в єдине ціле. Синтез дозволяє узагальнити поняття, закони і теорії.

Спостереження – field observations – якісний метод медіадосліджень, що полягає у систематичному цілеспрямованому вивченні об'єкта, яке дає змогу отримати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень.

Стаття наукова – scientific article – один із основних видів публікацій, що має стійку структуру і містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне питання дослідження.

Тези наукової доповіді – theses of research – це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, де викладено основні аспекти наукової доповіді.

Теорія – theory – сукупність основних ідей, понять, тлумачень в тій чи іншій галузі науки, об'єднаних в одну достовірну систему знань про певний об'єкт.

Фокус-група – focus group – це якісний медіадослідницький метод, метою якого є розуміння аудиторії та її поведінки. Одночасно відбувається інтерв'ювання 6-12 осіб, під час якого модератор веде неструктуровану дискусію на задану тему (контрольовану групову дискусію). Метою цієї дискусії є збирання попередньої інформації для дослідницького проекту, допомога у створенні питальника для опитування, розуміння причин певного явища або перевірка ідей та планів.

Формалізація – formalization – загальнонауковий метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов (наприклад, мовою математики).

Фреймінг – framing – якісний метод медіадосліджень, який має на меті виявити, як засоби масової інформації, висвітлюючи певну подію, ігнорують деякі її сторони, у той же самий час наголошуючи на інших (тобто використовують заздалегідь сконструйовані смислові і структурні «фрейми» («рамки», «кліше») для висвітлення подій).

Якісні методи досліджень – qualitative research methods – методи досліджень мас-медіа, що оцінюють певний феномен, використовуються для висунення і пояснення концепції, здебільшого теоретичні, інтерпретуючі.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Сіріньок-Долгарьова Катерина Григорівна

МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
методичні рекомендації
для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальностей
«Журналістика», «Реклама», «Зв'язки з громадськістю»
денного відділення

Рецензент – П. В. Мірошніченко
Відповідальний за випуск – В.В. Костюк
Коректор – І. М. Канцибка

Підписано до друку _____ 2015 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Обл.-вид.арк. 15. Умовн. друк. арк. 2
Друк різнографічний. Наклад 50 прим.